

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896.

Första Kammaren.

N:o 18.

Onsdagen den 15 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats-, banko- och lagutskottets den 11 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ett tillägg till lagen om rikets mynt den 30 maj 1873, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 11 och 14 innevarande april bordlagda betänkande n:o 20, i anledning af förslag om ändrad lydelse af § 25 i förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade, spirituösa drycker den 24 maj 1895.

*Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.*

Herr Cavalli: Jag tillåter mig hemställa, att de två punkterna i utskottes betänkande måtte i ett sammanhang föredragas.

Denna hemställan bifölls.

Sedan i följd häraf utlåtandets båda punkter uppläst, anförde:

Herr statsrådet Wersäll: Bevillningsutskottet har hemställt om afslag på den kongl. propositionen, som afser att skilja de s. k. varietéerna från ett direkt samband med utskänkningslokalerna. Innan jag går att yttra något om utskottets motiv för sitt afstyrkande, ber jag vördsamt att få erinra om de bekymmer och den harm, som i vida kretsar i vårt samhälle väckts af att de s. k. varietéerna ostördt fått fortgå såsom hittills i samband med utskänkning af spirituosa till stor och obotlig skada för många och till förgärlse för samhället. Denna misstämning tog sig vid förra riksdagen uttryck, i det att en högt ärad och aktad representant i denna kammare framstälde en interpellation angående varietéerna och skarpt klandrade det sätt, hvarpå de nu handhafvas. Jag ber att få erinra derom, att Riksdagen år 1894 till Kongl. Maj:t aflet en skrifvelse med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета förslag till ändrade bestämmelser i bränvinsförsäljningsförordningen. I denna skrifvelse säger Riksdagen bland

*Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.*
(Forts.)

annat: »I främsta rummet synes det Riksdagen nödvändigt, att af bränvinsförsäljningsförordningen med erforderlig tydlighet framgår, att dessa bolags» — d. v. s. bränvinsförsäljningsbolagens — »ändamål icke är att förskaffa delegarne vinst eller att städerna derigenom skola tillskyndas förökade inkomster, utan endast att sätta städerna i tillfälle att i sedlighetens intresse ordna bränvinsförsäljningen.»

Riksdagen slutar sin skrifvelse sålunda: »På grund af hvad sålunda blifvit anfördt — — får Riksdagen anhålla, det täcktes Eders Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida icke sådana ändringar i gällande lagstiftning angående öfverlåtelse af bränvinsförsäljningsrättigheter — — — lämpligen må kunna vidtagas, att det med dylik öfverlåtelse afsedda sedliga ändamål må kunna i högre grad än hittills ernås — — —.» Denna skrifvelse föranledde dertill, att Kongl. Maj:t till förra Riksdagen ingick med förslag i ämnet, hvilket i hufvudsak blef af Riksdagen godkänt och nu är gällande lag.

Bränvinsförsäljningsförordningens nu gällande 18 § lyder sålunda: »Bolag, som i § 9 mom. 2 omförmäles» — d. v. s. bränvinsförsäljningsbolag — «skall hafva till ändamål endast att i sedlighetens intresse ordna och öfvervaka minuthandeln med och utskänkningen af bränvin inom staden» etc.

Då det tydligen illa öfverensstämmer med den nu upplästa paragrafen, att utskänkningsrättigheterna så ordnas, att de sättas i ett intimt och omedelbart sammanhang med de s. k. varietéerna, hvilka visa sig egnade att åstadkomma förargelse och skada, har det varit Kongl. Maj:ts pligt att för Riksdagen framlägga ett förslag till sådana bestämmelser, att det omedelbara sambandet mellan utskänkningen och varietéerna komme att upphöra. Utskottet har motiverat sin hemställan om afslag dermed, att om förslaget antoges, skulle förordningen kunna kringgås, derigenom att varietéerna anordnade servering af spritdrycker i en angränsande del af lokalen, hvarifrån utsigt till skådebanan ej funnes. Detta, mine herrar, vore icke att kringgå förordningen, om varietéerna så anordnades. Såväl vid våra teatrar som vid våra cirkus är det så ordnadt beträffande utskänkningen, och derom hafva icke förslaget några klagomål. Om varietéerna ordnades på det sättet, är det gifvet, att de icke skulle bära sig, utan att det toges en särskild inträdesafgift till desamma. De blefve då föremål för en särskild beskattning, och myndigheterna finge då underkasta dem en särskild kontroll.

Utskottet säger vidare:

Hvad derefter angår farhågan för varietéföreställningarnas skadliga inverkan i sedligt afseende, så, om än mot desamma i den form, hvari de för närvarande ega rum, befogade anmärkningar kunna framställas, hafva de prestationer, som vid dylika föreställningar gifvas, dock icke i allmänhet utvecklat sig till något sämre, än hvad som tillföre varit fallet. Jag föreställer mig, att detta skulle varit en lämplig motivering, om det varit fråga om att tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag.

Utskottet säger vidare, att, om det nuvarande tillståndet upp-

hör, de blifvande varietéerna snarare kunna antagas blifva sämre, helst som, i stället för spritdryckerna såsom lockelsemedel, låge nära till hands, att, för erhållande af talrika besök, tillgripa det medlet att i högre grad, än hvad hittills skett, söka inverka på människans lägre sinliga känslor. Utskottet synes sålunda vara af den meningen, att närvaron af spritdrycker vid varietéföreställningarna skulle förbättra dem och att borttagandet af spritdryckerna skulle göra varietéerna mera sinliga. Jag tror, att den argumentationen är sådan, att jag knappast behöfver bemöta den. Jag tror för öfrigt, att kontrollen öfver varietéerna, om de komma att skiljas, på sätt utskottet befarar, från utskänkningslokalerna, icke blir svårare, än hvad den nu är.

Utskottet anser vidare, att ordningsstadgan för rikets städer gör det föreslagna stadgandet obehöfligt. Jag tror, att erfarenheten tillräckligt jäfvar det påståendet. I öfrigt hänvisar utskottet till de skäl, som öfverståthållareembetet andragit. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att öfverståthållareembetet icke har afstyrkt Kongl. Maj:ts förslag, utan endast opartiskt framdragit skälen för och emot förslaget. De skäl, som enligt öfverståthållareembetets mening tala emot förslaget, hafva anförts — jag talar här med öfverståthållareembetets egna ord — särskildt med fästadt afseende på ett hufvudstadssambälle, derinom tusendetals personer från andra in- och utländska orter vistades för att söka nöjen och förlustelser, lämpade efter en hvars olika smak. Men öfverståthållareembetet säger äfven, att obestridligen starka skäl funnes för reformen, hvilka gjorde densamma i många afsenden tilltalande. De skäl, som anförts mot förslaget, hafva syntts Kongl. Maj:t väga synnerligen lätt mot de tungt vägande skäl, som öfverståthållareembetet anfört för Kongl. Maj:ts förslag. Öfverståthållareembetet säger: »Att utskänkning af starka drycker utgjorde varietéernas lifselement, vore ytterst beklagligt».

Vidare säger öfverståthållareembetet:

Hvad som hufvudsakligast anmärktes mot dessa förlustelser vore, såvidt öfverståthållareembetet förnummit,

att varietélivet främjade lättfärdigheten;

att spirituosaserveringen vid varietéföreställningarna lättare gäfve upphof till omätlig förtäring än den utskänkning, som bedrefves på vanliga serveringsställen;

att, emedan varieténöjena hvarje afton hela året om stode allmänheten till buds, de mera jemnt och regelmässigt än andra med dem jemförliga förlustelser, såsom publika baler och maskerader, frestade till utgifter, de der ofta icke motsvarade hvad de betalande hade råd att offra för slika ändamål;

att varietéprestationerna alstrade och underhölle en osund smakriktning, betänkelig särskildt derutinnan, att genom henne allmänhetens håg droges från ädlare nöjen och förströelser;

samt att föredragen ofta innehölle otillständiga hänsyftningar på myndigheter och enskilda personers handlingar.

Häri låge utan tvifvel sanning, säger öfverståthållareembetet, och således äfven för lagstiftaren en stark bevekelsegrund att för-

*Tillägg till
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.*
(Forts.)

Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

visa varietéerna från de offentliga nöjenas lofgifna gebit — ty att detta, åtminstone i det närmaste, blefve följden af det ifrågakända försäljningsförbudet, i fall det komme till stånd, syntes vara obestriddt, då det för vissa varietéer uteslutande, för andra förnämligast, vore inkomsten af spirituosauskänkningen, som satte rättighetsinnehafvarne i stånd att drifva sin verksamhet i den storslagna skala, hvori den nu uppträdde och öfvade sitt välde.

Utskottet synes icke hafva fäst afseende vid eller också förbisett såväl denna del af öfverståhållareembetets utlåtande som bränvinsförsäljningsförordningens § 18. Då emellertid öfverståhållareembetet ovedersägligen konstaterat, att de klagomål, som anförts mot varietéerna, såsom dessa nu äro arrangerade, äro berättigade, och då Konungen och Riksdagen gemensamt stiftat en lag, som säger, att bränvinsbolagen skola verka i sedlighetens intresse, synes mig Kongl. Maj:t haft fullt fog för framläggande af sin proposition, och jag anser, att Kongl. Maj:t dermed endast fullgjort sin pligt. Om Riksdagen emellertid nu skulle afslå den kongl. propositionen, gäfvos derigenom ett stöd åt det onda, som Kongl. Maj:t afsett att bekämpa, och jag skulle i så fall djupt beklaga, att § 18 af bränvinsförsäljningsförordningen erhållit den lydelse, att af densamma tydligen framgår, det bolagens uppgift är att verka i sedlighetens intresse, ty, mine herrar, att hafva en lag, som icke tillämpas i den anda, som lagen själf tydligen angifver, är väl sämre än någonting. Det skapar förakt för lagen.

Herr Treffenberg: Det skall säkerligen icke förvåna denna ärade kammare, att jag icke kan vara nöjd med detta betänkande, om kammaren erinrar sig, hvilket äfven herr finansministern gjort, att jag under förra riksdagen tog mig friheten att till den dåvarande justitieministern framställa en interpellation i ämnet, hvilken äfven af honom besvarades genom att hänvisa dels till åtskilliga paragrafer i strafflagen och dels till ordningsstadgan för rikets städer, hvaraf framgår, att redan nu gällande lagbestämmelser äro fullt tillräckliga att hämma och stäfja varietéöfoget. Med den uppfattning, som då af justitieministern uttalades, stämmer också sista punkten i utskottets betänkande, der utskottet säger: »att, i händelse vederbörande myndigheter låta sig angeläget vara att, med begagnande af den dem nu tillkommande rätt, noga tillse, att osedliga eller förargelseväckande prestationer ej få ega rum, torde derigenom, enligt utskottets åsigt, vinnas mera än genom det föreslagna lagstadgandet».

Men olyckan är den, att icke utskottet stannat vid denna sista punkt och strukit allt det öfriga. I sådant fall hade utskottet intagit en oangriplig position. Deremot försvagas denna position betydligt genom den öfriga delen af motiveringen, hvilken ju, såsom herrarne finna, endast utgör en varieté af öfverståhållareembetets märkvärdiga uttalande i frågan, men som ekot alltid är svagare och otydligare än den ropandes röst, skall jag be, att den ärade kammaren nu ville med mig lyssna något till samma röst, som på mig från första stund gjort det intrycket, att den varit sprucken

och ihålig, och jag hoppas, att herrarne då skola få samma intryck. Ett ytterligare skäl att underkasta öfverståthållareembetets utlåtande en kritik har jag fått deri, att våra motståndare anse detta utlåtande såsom »pièce de resistance», och man har sett, att utlåtandet i dessa dagar i en mycket läst tidning fått den orlofsedeln, att det är sakrikt och buret af sanningskärlek och sedligt allvar, — ett omdöme, som äfven jag vill underskrifva, dock under en viss reservation, till hvilken jag i slutet af mitt anförande skall återkomma.

Öfverståthållareembetet erkänner, att de anmärkingar, som framstälts mot variétéerna, äro följande: variételivvet främjar lättfärdigheten; spirituosaserveringen gifver anledning till omätlig förtäring i högre grad än den utskänkning, som bedrifves på vanliga serveringsställen; variéténojena förorsaka stora utgifter, de der icke motsvara hvad den betalande har råd att offra för slika ändamål; variétéprestationerna alstra och underhålla en osund smakrigtning, betänklig särskildt derutinnan, att genom henne allmänhetens håg drages från ädlare nöjen och förströelser; och föredragen innehålla ofta otillständiga hänsyftningar på myndigheter och enskilda personers handlingar. Öfverståthållareembetet erkänner äfven, att häri utan tvifvel ligger sanning, som för lagstiftaren innebär en stark bevekelsegrund att förvisa variétéerna från de offentliga nöjenas loggifna gebit, och att detta, åtminstone i det närmaste, skulle blifva följd, om variétéerna beröfvades denna rättighet att försälja spirituosa, *men ändock* ställer sig öfverståthållareembetet skeptiskt till sjelfva saken, ty, säger denna myndighet, först då man »går frågan närmare in på lifvet genom att räkna variétéstälernas antal, grundligare och mera i detalj undersöka föreställningarnes beskaffenhet, göra sig reda för polismyndighetens ställning till och magt öfver desamma och framför allt tillse, om icke de kända olägenheterna, som äro förenade med variétéerna, skulle efterföljas af ändå värre, om man från variétéerna borttog all försäljning af spirituosa, först då skall man kunna bilda sig ett fullständigt och riktigt omdöme om nödvändigheten eller fulla lämpligheten af att vidtaga en reform så genomgripande som den nu ifrågakända.»

Här är, såsom kammaren finner, ett räknestycke, ett slags »quatuor species» — fyra faktorer att göra med. Först att räkna variétéernas antal, sedan taga reda på föreställningarnes beskaffenhet, vidare undersöka polismyndighetens ställning till och magt öfver desamma och slutligen tillse, att man icke genom att taga bort spirituosautskänknigen råkar ur askan i elden. Jag hoppas nu kunna ådagalägga, att det är så långt ifrån att öfverståthållareembetet genom att pröfva sina krafter på detta räknestycke »gått frågan närmare in på lifvet», att alla dess bemödanden visa sig fruktlösa och dess utlåtande allt igenom spelar på ytan af frågan.

Nu hafva vi således först att sysselsätta oss med antalet af variétéerna. I det fallet få vi veta, att det finnes summa *sex* sådana — alla välkända stjernor på konstens himmel: »Berns salonger», »Sveasalen», »Mosebacke variété», »Kristallsalongen i

Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

Tilläg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

Tivoli», »Novilla» och »Alhambra» — socker i botten. Om her-
rarne läsa litet längre fram, synes öfverståthållareembetet göra sig
en förtjenst deraf, att, oakadt sedan 1889 — det sista år, då någon
af de resolutioner, som berättiga variétéernas egare att utskänka
spirituosa, meddelades — folkmängden i Stockholm ökats med ett
femtiotusental personer, icke för ty variétéernas antal ej ökats. Mig
synes dock denna förtjenst vara ganska måttlig, då jag föreställer
mig, att de gamla variétéerna äro alldeles tillräckligt många och
tillräckligt stora för att fylla sin kulturella mission. Vidare får
man höra, att dessa variétéer skulle befinna sig på *lös fot*. Ja,
men skada vore icke, om lösaktigheten någon gång mynnade ut i
en och annan indragning af variétéerna. Sådant har man, åtmin-
stone mig veterligen, aldrig hört omtalas. Ändtligen avslutas denna
del af betänkandet med en erinran om »Berns salongers» dekadans.
Å denna variété har ursprungligen gifvits prestationer af vida bättre
beskaffenhet. Allmänheten hade der tillfälle att åhöra goda mu-
sikaliska prestationer m. m. Men efter hand har man sett dessa
blifva allt mer och mer uppblandade, tills slutligen variétépresta-
tionerna utträngde allt annat och togo herraväldet. Anledningen
veta vi alla. Egaren till detta etablissement har i höstas — vill
jag minnas — förklarar, att det vore omöjligt för denna då ännu
hyggliga anstalt att bestå i konkurrensen med dessa variétéer.

Nå, nu komma vi till det andra intressanta kapitlet. Det af-
ser beskaffenheten af de olika prestationer, som förekomma å
variétéerna. För att nu bereda kammaren tillfälle till att anställa
jmförelser mellan den skildring af variétéerna, som öfverståthållare-
embetet uppdragit, och en annan teckning, grundad på autopsi, skall
jag be kammaren vara god och egna några stunders uppmärksam-
het åt att åhöra ett utdrag ur en liten broschyr, som för några
dagar sedan kommit mig till handa. Två personer, nemligen hvil-
kas sanningskärlek är höjd öfver allt tvifvel och hvilkas omdömes-
kraft icke heller torde kunna jäfvas, underkastade sig för någon
vecka sedan den tortyren att besöka de sämsta af dessa variétéer:
Novilla och Alhambra, och gjorde sedan äfven en tripp till Folk-
teatern å Östermalm. Kort derefter hade en afdelning af Foster-
ländska förbundet en sammankomst, och der lemnade den ena af
dessa personer, medicine doktor *Henrik Berg*, en redogörelse för
sina erfarenheter från dessa besök. Den andra personen, hvars
namn jag icke anser nödigt att här nämna, men skall meddela hvar
och en, som det önskar, har enskildt för mig tillkännagifvit, att
det totalintryck, som doktor Berg fick af sitt besök, motsvarade
helt och hållet de känslor, som besöket väckte hos denna andra
person. — Så här skrifver doktor Berg om besöket på Novilla.
Han säger, att det skall vara en s. k. »bättre variété», hvilket
också antydes af den relativt höga afgiften, 50 öre. Vidare säger
han, att der förekom »luftgymnastik af utmärktaste beskaffenhet
och parterrgymnastik» och hvarjehanda andra härligheter. Men
sedermera inträda små subretter, engelska misser, tyska fräulein
o. s. v. Dessa sjöngo hvarjehanda visor, som hade den förtjensten,
att lyckligtvis ingen af publiken förstod dem, ty de sjöngos på

*Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)*

engelska och tyska, så att det gjorde detsamma hvad de innehöllu. Om således hvad dessa hade att sjunga var temligen oskyldigt, voro gesterna i synnerhet hvad gälde benen icke fullt så oskyldiga. Här om säger doktor Berg: »Liksom en öfvad talare beledsagar sina ord med uttrycksfulla handrörelser, så behagade dessa misser midt under sången kasta ena benet upp i vädret, så att båda benen bildade nästan en rak linie. För omvexlings skull kastade de än det högra, än det venstra benet upp i vädret, dervid ådagaläggande en otrolig skicklighet. Visserligen voro dessa damer ej trikåklädda, hvadan publikens ögonfägnad inskränkte sig till ett burr af hvita underkjolar m. m. Men att döma af det djupa allvar, med hvilket herrarne togo denna syn i betraktande, måtte den dock ha gjort intryck på dem.» — Herrarne höra, att doktor Berg saknar icke humor. — »Nämnas bör, att de båda duettisterna för omvexlingens skull utförde en annan gest, i det de vände ryggen åt publiken och kastade helt plötsligt kjolarne öfver nacken, dervid framvisande den kroppsdel, som anatomerna bruka kalla glutealregionen.»

Hvad detta är för en region har jag icke reda på. — »Publiken i Novilla utgjordes af s. k. bättre folk, som ha bättre gängkläder, och räknade icke blott herrar, utan äfven stadgade fruntimmer öfver 40 år.» Och så tillägger doktor Berg, att det fans »goda smörgåsar» på stället, hvilket också uttryckligen framhålls i programmet. — Derefter begifver han sig till Alhambra. Der är icke så dyrt att komma in som i Novilla. Det kostar endast 25 öre. Och så beskrifves situationen. »Läktaren i salongen var garnerad med prostituerade qvinnor, hvilka, sminkade och utklutade, med stort intresse följde såväl publiken som de sceniska prestationerna. Dessa voro af vida osedligare halt än på Novilla. Äfven uppå Alhambra förekommo dock relativt oskyldiga saker, såsom t. ex. en bodbetjent, som sjöng en rolig visa om fruar, som handlade hos honom m. m. Men de sånger, som för öfrigt på Alhambra föredrogos, voro svenska och just därför omöjliga att missförstå.» — Jag öfverhoppa nu ett litet stycke och fortsätter vidare. — »Än värre blef det, då ett par duettister, herr och fru X. uppträdde och i en serie kupletter direkt förlöjlidade sedligheten: 'Sedligheten, visst kan den vara bra att ha, men uti Filipstad'. Sångerskan var iklädd en underbart enkel kostym, hvilken blotade så mycket som möjligt af hennes behag och för öfrigt är nästan omöjlig att beskrifva för den, som ej är inne i sömmerske-termer. Ett minnes jag emellertid, att hon på magen hade en jettestor fjäril och att hennes s. k. kjol var uppskuren på ena sidan. Det hela afslutades med en teaterpjäs, som skildrade en variétedirektörs vedermodor.» — Sedan kommer redogörelsen för besöket å Folkteatern. Den skola vi spara en liten stund, då vi skola gå på teatern tillsammans. Nu skall jag endast be att få uppläsa den reflexion, som doktor Berg gör på slutet. »Man berättar,» skrifver han, »om en professor Schroff, att han lät tvenne studenter på sig sjelf undersöka nikotinets giftiga inverkan. Jag har äfven försökt iakttaga, hvad dessa båda aftonunderhållningar

Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

utöfvade på mig. Jag fann, att jag dagen efter var förföljd af melodierna och bilderna, samt att min arbetsförmåga och arbetslust var betydligt reducerad. Det är ej svårt att föreställa sig, hvad verkan ett variétébesök skall hafva på en ung man, som saknar moralisk hållning och hvars hjerna kanhända tillika är spritomtöcknad.»

Vid det sammanträde, som jag nyss omnämnde, inom en afdelning af Fosterländska förbundet uppträdde vidare eu vanlig eller, såsom herrarne skola få höra, rättare uttryckt *ovanlig* måleri-arbetare, som omtalade de intryck, han fått af dessa variétéer, i följande ordalag: »Jag är endast en kroppsarbetare och har ej råd eller tillfälle att så ofta söka några nöjen, som nu bjudas snart nog öfverallt; jag vill särskildt fästa mig vid de nöjen, som funnos att tillgå förr i den *icke* snedvridna tiden.» — Förut har nemligen talats om en teaterpjes, som kallas »Den snedvridna tiden». — »Då trufdes arbetaren och lärligen bäst i sällskap med sina principaler och arbetsgifvare eller i familjen och sitt hem; numera är det mycket förändradt, det finnes så många frestande, dyrbara nöjen. I mina yngre år funnos ej variétéer. Hvad särskildt vår södra variété, Mosebacke, angår, var den helt annorlunda; der funnos då karuseller, gungor, akrobater, njutbar musik och sång, dit kunde hela familjer gå, sällskap samlas; samma förhållande var det med Berns salong m. fl. ställen. Numera är tidsandan annorlunda, nu är det mest ungdomen, som befolkar variétéerna, den ungdom, som skall utgöra Sveriges hopp och styrka. De förslöa sig vid punschpokalerna i sällskap med unga flickor af dålig beskaffenhet för att äse, hur ett sällskap utländska flickor sjunga tarabom-visor med benen högt i tak, och under punschångans verkningar applåderas det med rigtiga indiantjut. Det fans ynglingar, som hela fjolvintern besökte variétéen hvarje qväll och berusade sig med spritdrycker, men hamnade till sist på fångelserna; de hade stulit för att tillfredsställa sitt begär att få dricka och njuta.»

Slutligen kommer en af mig väl känd, högt aktad bokbindare-mästare här i staden, hvilken yttrar: »Jag har äfven besökt några variétéer, icke för att njuta, men för att studera, jag kom in i en variétésalong, hvarje bord var fullsatt mest af snygga ynglingar och åtskilliga damer af den sorten, som har sina namn inristade uti polisens annaler, men der fans äfven åtskilligt med familjefäder och mödrar med sina barn på 10, 12 à 15 år, och alla med punsch eller konjaksflaskor på sina bord. Musiken bestod af ett piano, icke mycket att höra på i den vägen, den aftonen skulle uppföras ett, som det sades, alldeles utomordentligt stortadt slutnummer. Ridån drogs åt sidan och programmet skulle nu genomgås, damer och herrar uppträdde med hvarandra, de förra mycket legert klädda, och sjöngo lättsinniga, oanständiga visor, sång kan det ej kallas, ty någon tillstymmelse till röst fans ej. Men hur uselt det än var, tilldelades det dem fanatiska applåder, med tjut ock skrik mycket liknande det, som uppfördes af socialister och ligapojkar vid ett möte å Sveateatern i höstas. Så kom det så mycket omtalade slutnumret: det utgjordes af några manspersoner

och tre à fyra fruntimmer, hvilkas klädnad var, om trikån varit borta, detsamma som Eva hade i paradiset före fallet. Fastän jag var en äldre man, kände jag visserligen blygselns rodnad på mina kinder, men för dessa af sprit fyllda ynglingar fans det ingen gräns för deras förtjusning, och det sorgligaste att se, var, att de familjer, som funnos der med sina barn, gáfvo luft åt sin förtjusning öfver de vackra former, som visade sig, hvilka troligen till största delen voro konstgjorda. Hvad skall man säga om dylikt! Det är något förskräckligt att se föräldrar taga sina egna barn med sig på dylika ställen.»

Nu skola vi för kuriositetens skull anställa en liten jemförelse med den teckning, som öfverståthållareembetet gjort af sina variétéer. Först anmärker öfverståthållareembetet, att i dessa prestationer ingår en icke ringa del i sedligt hänseende oskyldiga konststycken — hvilket icke någon bestridt — men det är mycket fråga, om detta är en fördel eller icke. Tänker man närmare på saken, kan det finnas åtskilliga, som dragas till variétéerna just af detta oskyldiga, och så få de i stället den valuta, som omnämns af doktor Berg. »Ett fåtal», säger öfverståthållareembetet, »kunde till och med icke fränkännas ett visst estetiskt värde» — huru högt, lemnar öfverståthållareembetet derhän. Sedan säges, att dragningskraften ligger i »skämtsamma visor, som föredroges, och danser, som utfördes af män och qvinnor, vanligast utländingar», en betydlig eufemism, då det rätta namnet är »liderliga» visor och icke något annat. Och danserna — ja, jag har icke varit der, men jag föreställer mig, att det ena står i harmoni med det andra, och då vore kanske det rätta namnet »bocksprång» i stället för »dansar» af våra moderna nymfer och satyrer. Ett gemensamt drag vore väl, att förlustelserna adresserade sig till de lägre sinnliga känslorna, men sångtextens innehåll vore icke så betänkelig, det vore mera »det puerila och öfverdrifvet burleska», som vore så utmärkande. Ja, hvar och en har sin smak. Och så komma dessa anspelningar på myndigheter och personer, som förlöjligas. Ja, denna art tror äfven jag är den oskyldigaste. Vi äro sedan många år tillbaka vana dervid och deraf tager ingen någon skada. Men så kommer här till slut en öfverraskande anmärkning: »Ville man nu jemföra dessa variétéprestationernas sämsta sidor med hvad som utan något särdeles högljudt klander skedde inom andra närliggande områden, och skådade man då till teaterverksamheten, skulle man icke undgå att erfara, hurusom åtskilligt af det, som hos oss förekomme vid teaterföreställningar af lägre rang, stode i ungefärlig jemnhöjd med variétéprogrammets i det ifrågavarande afseendet minst försvarbara nummer, samt att skilnaden mellan variétéerna och en del af våra teatrar mest låge i den rääre ton, som ej sällan rådde bland variétépubliken i följd af den äfven under föreställningens lopp pågående och därför ymnigare spirituosa-förtäringen.» Det är onekligen en härlig apologi. Eftersom det finnes teatrar, lika eländiga som våra variétéer, därför skola vi vara skonsamma mot de sistnämnda. Man har icke, säger öfverståthållareembetet, hört något »högljudt klander» öfver osedligheten

*Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)*

Tilläg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.

(Forts.)

på teatrarne. Hur vet öfverståhållareembetet det? Jag har åtminstone vid några tillfällen märkt, att våra teaterkritici ganska skarpt handskas med de oskickliga föreställningarne på dessa lägre teatrar, och det är icke längre än ett par dagar sedan, som jag i en tidning läste följande betraktelse rörande en pjäs, som gafs just på den der Folkteatern, hvarest doktor Berg gjorde ett besök. Beskrifningen lyder så: »Folkteaterns nyårsföreställning gafs för från golf till tak fullsatt salong. Programmet inleddes med en från franskan öfversatt fars, 'Bröllopsnatten', som i slipprighet och betänkliga situationer öfverträffade allt, som man hittills vågat bjuda en svensk publik. Det är dock icke med sådana dramatiska alster, som denna teater hittills vunnit framgång och sympatier, äfven om slika sceniska oting en och annan gång funnit väg äfven dit. Oaktadt skrattsalvorna och det tanklösa jubelskränet under styckets gång, resulterade dock det slutliga bifallet i endast två inropningar, något vid en premiär å denna teater rent af ovanligt.» — Doktor Berg åter, som äfven varit der och sett samma pjäs, säger härom: »Rekordet i afseende å lättsinne slogs dock af Folkteatern vid Östermalms torg. Den första pjäs, som der uppfördes, 'Bröllopsnatten', hvimlar af cynism. Intrigen är mycket invecklad. En ung fru vet ej hvilken af tvenne männer, hon egentligen är gift med. Dessa båda män söka båda två tränga sig in till henne på natten. Efter en del löjligen hotande tillställningar kommer den ene af de båda herrarne in i brudgemaket och klär af sig på scenen, försigtigtvis dock i nattrock, och går att lägga sig hos sin förmenta brud, i hvilkens ställe emellertid befinner sig en gammal onkel. Stort slagsmål uppstår nu. Stryk utdelas.» Det är onekligen dramatiskt.

Sedan kommer i utlåtandet en teckning af variétéernas föregångare. Vi komma snart till en teckning af variétéernas eventuella efterträdare. Nu skola vi sysselsätta oss med företrädarne. I det fallet gör öfverståhållareembetet den märkvärdiga upptäckten, att variétéerna på senare tider gjort ett framsteg — »ett visst framsteg», säger öfverståhållareembetet, ty embetet påminner sig föregångarne, exempelvis dessa »cafés chantants». Jag må säga, att det förvånar mig, att den nuvarande personalen inom öfverståhållareembetet kan hafva någon närmare kännedom om karakteren af dessa »cafés chantants». Omdömet måste grunda sig på äldre rapportörer eller hörsagor. Jag är sjelf troligtvis mycket äldre än alla dessa herrar i öfverståhållareembetet och borde således vara något vittnesgill i denna fråga. Jag har väl, så vidt jag nu kan erinra mig, icke besökt någon af dessa egentliga »cafés chantants» i Stockholm, men deremot hundratals gånger varit på de s. k. »fröjderna» i Upsala, och der har jag bevittnat, att det fans »folklif i banko, harpor och slagsmål och fylla, os af kotletter och Lünz-mans Baranco». Det minnes jag väl. Der voro många tokigheter, galenskaper och dårskaper, men der fans icke ett sådant genomgående systematiskt *svineri*, som för närvarande råder vid variétéerna här i Stockholm. — Slutligen kommer det mest upprörande af allt, och det är, när öfverståhållareembetet påstår, att vid dessa

oanständiga föreställningar »man i regeln såge äfven sådana gäster, hvilkas nitälskan för sedlighet och skick i det offentliga samlifvet vore höjd öfver allt tvifvel».

Detta *bestrider* jag, till dess öfverståthållareembetet *bevisat* motsatsen, och jag bestrider det derför, att det ligger en psykologisk och moralisk vidunderlighet under ett sådant påstående. Det kan ju vara möjligt, att en och annan, som ledes af samma intresse som doktor Berg och hans följeslagare, går dit för att taga reda på verkliga förhållandet, hvilket öfverståthållareembetet deremot icke synes hafva gjort.

Så komma vi till en ny afdelning. Der behandlar utlåtandet polismagtens ställning och magt med afseende å varietéerna. I det fallet få vi veta, hurusom det i första hand ankomme på utskänkningsbolaget, men sedan på öfverståthållareembetet att pröfva lämpligheten att tilldela dessa olika varietéer utskänkningsrättighet. Ja, det är visserligen sant, att det i första hand är bolaget, men dock är det öfverståthållareembetet, som har att sätta pricken öfver *i*, ty om också bolaget finner varietégaren aldrig så lämplig, men öfverståthållareembetet finner honom olämplig, så lär det stå vid hvad embetet vill; och det är derför öfverståthållareembetet uteslutande, som har ansvaret för om missbruk begås.

Vidare talar embetet om att det är förenadt med ett stort äfventyr, om sådana missbruk ske, ty vederbörande kunna då straffas med förlust af utskänkningsrättigheten, och ännu betänkligare hade detta blifvit, sedan öfverståthållareembetet utfärdat vissa ordningsföreskrifter, hvilka skola vara mycket stränga, då, säges det, genom desamma »polismyndigheten fullständigt hade i sin hand varietéföreställningarnas väsentligaste beståndsdelar, så länge de förekomme i samband med spirituosaservering». Jag vet icke, hvori »varietéernas väsentligaste beståndsdelar» bestå, men jag föreställer mig, att hufvudsaken är, om prestationerna äro sedliga eller osedliga, och *detta* är, hvad som skulle bestämma öfverståthållareembetets åtgöranden i frågan. Det säges vidare, att desse varietéegare hade en »dubbel afhängighet» af embetet, hvarmed väl förstås, att de riskera, både att deras prestationer kunna förbjudas eller inställas samt att rättigheten att hålla spirituosaförsäljning varder dem beröfvad. Det är sant, att detta är en dubbel afhängighet, men det betyder platt intet, så länge embetet aldrig gör bruk hvarken af den ena eller af den andra af dessa magtmedel och hvarken förbjuder uppförandet af oanständiga pjäser eller upplöser dessa samlingar, som tillbringa sina qvällar på varietéerna, och icke heller, mig veterligen, beröfvat någon varietéegare rättigheten att utskänka spirituosu. Dessutom behöfves icke detta *plus* i magt, hvarvid öfverståthållareembetet tyckes fästa så stor vikt, ty embetet har redan enligt ordningsstadgan för rikets städer varietéerna så fullständigt i sin hand, att öfverståthållareembetet har rätt att skieka dit polisen och köra ut hela sällskapet, om så skulle behöfvas.

Sedan kommer öfverståthållareembetet med en hel hop fraser, som icke hör till frågan. Det säges nemligen, att om man från-

*Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)*

Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

såge enstaka undantagsfall utan nämnvärd betydelse, hade ej heller några »oordningar» vid varietéföreställningarna försports, — hvem har sagt det? Det har icke heller jag hört! Men här är icke fråga om »oordningar», utan om *osedlighet*. Vidare upplyser embetet, att »i regeln icke någon motsträfvighet förekommit från rättighetsinnehafvarnes sida att efterkomma gifna ordningsföreskrifter». Men icke heller detta hör hit. Slutligen talas om varietéegarnes villighet att vidkännas de »ofta rätt kostsamma åtgärder, polismyndigheten funnit erforderliga för publikens säkerhet». Detta är ju rent prat, som icke har ett tecken med saken att skaffa.

Nu gå vi till »varietéernas efterträdare» och se, huru de taga sig ut. Härom yttrar embetet sig sålunda »hvar och huru den talrika allmänhet — stockholmsbor och massor af resande — som nu under dessa jemförelsevis hyggliga förhållanden dväljas på varietéställena» — ja, herrarne hafva hört, huru pass »hyggliga» föreställningarna äro! — »samt icke kunna förmodas vilja afstå från offentliga nöjen eller öfvergå till deras högre sferer, komma att tillbringa sina ledighetstider, i händelse varietéerna i sin nuvarande form skulle försvinna, är icke möjligt att på förhand bestämdt veta». Embetets hjerta ömmar sålunda för, hvarest alla dessa tillströmmande resande skola fördrifva tiden, då de icke få sitta på varietéerna. »Men», säger embetet, »begäret att draga ekonomisk vinst af människornas dåliga lidelser saknade hvarken påpasslighet eller uppfinningsförmåga och skulle därför efter all sannolikhet snart utfinna nya eller vidga redan befintliga tillflyktsorter för njutningslystet folk i den myckenhet, som rymdes och omsattes i varietélokalerna.» Ja, liksom icke alla dessa resande sjelfva skola vara »påpassliga och uppfinningsrika»! Jag tror icke, att de skola få svårt att hitta på någon utväg att på ett angenämt och verkligen »hyggligt» sätt tillbringa tiden i Stockholm. Hvad var orsaken till att Berns etablissement måste upphöra i sin förra form? Tager man bort utskänkningsrätten från varietéerna, så kanske Berns reser sig i sin forna prakt.

Vidare kommer öfverståhållareembetet med ett högst egendomligt betraktelsesätt, då det fortsätter: »Det läte nemligen tänka sig, att åt varietéernas efterträdare gäfves en form, hvarigenom de blefvo hänförliga till sådana offentliga föreställningar, som finge hållas utan myndigheternas särskilda tillstånd; men för att dessa skulle kunna indragas på annan grund än svåra oordningar eller öfverträdelser af gifven ordningsföreskrift, komme antagligen att fordras, att de så uppenbart och otvetydigt visat sig innebära eller åsyfta osedlighet eller lagbrott, att, om detta dem tillvitades, beskyllningen kunde stödjas på objektiva laga bevis, hållbara inför domstols pröfning. Här komme man således att så inför en svaghet, som, efter hvad ofvan syntes, icke vidlådde myndighetens nuvarande ställning gent emot varietéerna.» Ja, men så olyckligt är det, att »svagheten» icke ligger i den förändrade positionen, som uppkomme i polismyndighetens ställning till varietéerna, utan i öfverståhållareembetets egen tankegång, på sätt jag nu skall visa. Det är nemligen gifvet, att i den händelse det skulle inträffa, att

öfverståthållareembetet utan skäl förbjöde någon föreställning eller indroge tillstånd att servera spirituosa, hade varietéegaren två vägar att gå, antingen klaga hos Kongl. Maj:t i vanlig administrativ ordning — och det är då klart, att, om öfverståthållareembetet saknat skäl för sin åtgärd, denna komme att upphävas — eller också angifva öfverståthållareembetet till åtal för missbruk af sin magt — och om justitiekanslern eller justitieombudsmannen funne skäl att ingripa och förordna om åtal inför Svea hofrätt, då kunde ju omständigheterna vara sådana, att förhör måste hållas inför domstol. Jag förmodar dock, att öfverståthållareembetet då icke skulle stanna i förlägenhet för att skaffa vittnen, åtminstone om det är sant hvad öfverståthållareembetet sagt förut, eller att varietéföreställningar »i regel» bevistas »äfven af sådana gäster, hvilkas nitälskan för sedlighet och skick i det offentliga samlifvet vore höjd öfver allt tvifvel». Antagligen skulle öfverståthållareembetet begära att få inkallade sådana vittnen, och någon orätt komme väl icke då att tillskyndas någondera parten.

Jag har nu slutat granskningen af öfverståthållareembetets utlåtande. Det tillkommer nu kammaren att afgöra, huruvida min kritik eller öfverståthållareembetets utlåtande har sanningen och det rätta på sin sida. Sjelf är jag jäfvig i detta fall. Att embetets utlåtande icke bestått profvet, delvis åtminstone, inför finansministern, det har kammaren nyss hört. Jag skulle vilja sluta för egen del med den anmärkningen, att då varietéerna öfvervakas af en myndighet sådan som öfverståthållareembetet, hvilken visat sig ega så liten faktisk kännedom om det verkliga tillståndet inom varietéerna — jag vågar icke gå längre i mitt omdöme, ty jag vågar icke bestrida, att öfverståthållareembetet ledes af sanningskärlek och äfven af sedligt allvar, egenskaper, dem jag dock skulle förneka, om jag vore öfvertygad derom, att öfverståthållareembetet känt det verkliga tillståndet sådant det är, men ändå afgifvit ett sådant utlåtande som detta — då, säger jag, varietéerna öfvervakas af en sådan myndighet, som eger så liten kännedom om det verkliga tillståndet inom varietéerna, må man icke undra på, att varietéerna sjunkit ned till den nivå, der de nu stå och der de utgöra en skandal och en skam för hela vårt land.

Mine herrar, jag har ännu några erinringar att göra! Vi få nemligen aldrig glömma, att inom det område, der vi nu röra oss, icke finnes mera än ett enda kraftigt medel att befrämja syftet, ett positivt och absolut verksamt medel — sedernas förädling samt smakens rening och lyftning. Alla andra utvägar att vinna målet, alla de negativa medlen skola visa sig i mer eller mindre mån fruktlösa. Så är äfven förhållandet med den utväg, Kongl. Maj:t ansett sig böra anvisa. Svagheter i detta Kongl. Maj:ts förslag hafva af myndigheterna i åtskilliga afseenden påpekats. Finansministern angaf dem sjelf. Men frågan är nu helt enkelt den, huruvida det icke lönar sig att åtminstone försöka att vinna något på den vägen, Kongl. Maj:t nu valt. Skulle det visa sig, att missbruken uppstå i den riktningen, att man på varietéerna börjar servera öl och vin, ja, så får man taga i öfvervägande, om man icke

*Tillägg till
bränvisför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)*

Tillägg till
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

skall taga bort äfven den rätten för dem. Skulle det åter visa sig, att variétéerna komme att inrättas på det sättet, att de anordnades såsom cirkus eller med små kryphål, der det kunde supas mellan akterna, så finge man tillse, att lokalerna icke blefve sådana, att något dylikt ginge för sig. Det finnes äfven andra utvägar, såsom att högt beskatta variétéerna, men deremot möta ju hvarjehanda tekniska olägenheter, såsom finansministern anmärkt. Och det hade funnits äfven ett annat medel, om vi icke i fåvitsko kastat bort detsamma — den preventiva censuren. Det har visat sig i vårt grannland, Danmark, att censuren eger ett uppfostrande inflytande på publiken, men, som sagdt, vi hafva kastat bort detta medel och upphäft den författning, som gaf myndigheterna rätt att på förhand ingripa till förhindrande af oskickliga tillställningar, hvilket väl behöfts i dessa allvarsamma tider, då man vill släppa allt löst. Ändtligen finnes det ett annat radikalt medel. Så snart något är i olag i Frankrike, frågar man: »Où est la femme?» Skulle man förbjuda alla dessa »misser» att uppträda på variétéerna, så finge man snart se, att tilloppet af besökande skulle blifva betydligt mindre.

Mine herrar, vi hafva i dag voterat stora anslag för befrämjande af intellektuel odling och moraliska samhällsintressen, och det är icke länge sedan vi beslöto begära hos Kongl. Maj:t att få räddningshem för vanartiga barn. Jag ber kammaren nu, att den icke genom ett bifall till detta betänkande måtte rifva ned med ena handen, hvad den sökt bygga upp med den andra.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Alströmer: Då jag reserverat mig mot utskottets utlåtande beträffande denna fråga, anhåller jag att få yttra några ord för att motivera min reservation. Efter det uttömmande anförande, som den siste ärade talaren här hållit, skulle jag kunna inskränka mig till att endast deruti instämma, men jag ber dock att få tillägga några få ord. Jag vill då att börja med framhålla, att jag till fullo inser, att icke alla olägenheterna af variétéofoget kunna försvinna genom antagandet af Kongl. Maj:ts förslag; men å andra sidan kan jag icke dela utskottets farhågor, att »med borttagandet af ett samhällsöndt möjligen något än värre kunde komma att efterträda detsamma». Då utskottet i allt fall betecknat variétéerna såsom ett *samhällsöndt*, så bör man väl söka finna något medel mot detta onda. Utskottet har emellertid icke ens antydtt något förslag, hvarigenom målet skulle vinnas bättre och lämpligare, eller ens så väl som genom det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, utan har hufvudsakligen inskränkt sig till att hänvisa till polismyndighetens rätt och magt att öfva kontroll öfver variétéstillställningar. Men den föregående talaren har visat, att om polismyndigheten har en sådan rätt, hvilket jag icke vill bestrida, så har den hittills icke utöfvat den. För min del anser jag icke polismyndigheten vara kompetent domare i detta fall, i afseende hvarå så mycket beror på tycke och smak. Jag tviflar alltså högeligen på, att man kan åstadkomma en fullt effektiv åtgärd till stäfjande

af detta onda, såvida man icke vill helt och hållet förbjuda alla variétéer. Men därför att man icke kan få det *bästa*, bör man icke underlåta att försöka en åtgärd, som är möjlig och som leder till något *bättre*. Det är som det franska ordspråket säger: »le mieux est l'ennemi du bien».

Utskottet anmärker, att förbudet kan kringgås, och anser därför olämpligt att utfärda detsamma, och jag erkänner, att det kan kringgås, icke blott därför, att utskänkning af spirituosa är tillåten i enskilda intill variétélokalen angränsande rum, utan äfven derigenom, att vin och maltdrycker få serveras inne i sjelfva lokalen; och mellan vin och spirituosa är ofta ingen annan skillnad än etiketten på flaskan. Men det blir dock en stor skillnad mellan en rådande utskänkingsfrihet och den, om jag så får säga, »kringgående rörelse», som kan komma att inträda, om förslaget antages.

Om man således, enligt mitt förmenande, genom att bifalla Kongl. Maj:ts förslag icke kan vinna allt, hvad man ur sedlighetens synpunkt kunde önska, hoppas jag dock för min del, att det nu ifrågavarande förbudet skall visa sig medföra stort gagn. Jag sätter för stort värde på den ungdom, på hvilken vår framtids förhoppningar skola byggas, för att kunna neka min röst åt ett förslag — låt vara ett försök — att rädda ungdomen från variétéernas frestelser och skydda den mot den usla smakrigtning, som i ordets egentligaste bemärkelse insupes i dessa åt den råa sinlighetens kult invigda Bacchitempel.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wester: Efter de sakrika och intressanta anföranden, som i denna fråga förut blifvit hållna, vill jag icke länge upptaga kammarens tid, men skall, mera än de, söka hålla mig vid sak. Då jag i likhet med de föregående talarne anser önskligt, att variétéofoget på ett eller annat sätt måtte städfas, så måste det kännas desto tyngre att uppträda emot detta kongl. förslag, som omfattas med så stora sympatier och hvarvid så många förhoppningar äro fästade. Men för min del tror jag icke, att man kan vinna målet genom att antaga detsamma. Jag tror nemligen icke, man skulle göra samhället eller menskligheten bättre, lyckligare eller sedligare genom att borttaga spirituosaaförsäljningen från variétéföreställningarna. Man skulle sålunda endast taga bort punschen och ställa fram ölet och derigenom blefve föreställningarna ej bättre. Nej, bättre då gå till väga på samma sätt, som skett öfverallt i vårt land annorstädes än i Stockholm, nemligen att lägga saken i ordningsmagtens hand och öka dess magt, om så behöfves. I landsorten florerade för åtskilliga år sedan variétéväsendet så att det snart sagdt funnos variétéer i hvarje stad, men nu äro de, så vidt jag vet, liksom bortblåsta på landsbygden, och det är endast i Stockholm och de större städerna, de återstå. Och hvarför kunde de borttagas i landsorten? Jo, därför, att, då de voro förenade med spirituosaaförsäljning, myndigheterna begagnade sin magt. Derför kommo de bort på landsbygden, och jag tror äfven, de skulle kunna på det sättet borttagas i Stockholm. Men jag kan icke finna det

*Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)*

*Tilläg till
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.*
(Forts.)

lämpligt att stifta lagar för hela landet, som blott äro behöfliga för hufvudstaden. Öfverståthållarembetet har också sagt, att det har öfver variétéerna den största magt, så länge dessa äro förenade med spirituosa försäljning. Tager man bort denna, upphör dermed äfven allmänhetens och ordningsmagtens kontroll. Och man vet icke, hvad man derigenom skapar bakom polismagtens rygg; kanske blir det något ännu sämre, än man velat hindra genom denna lag. Herr Treffenberg sade också nyss, att ordningsmagten har magt att kasta ut hela sällskapet! Nå, så kasta ut dem då, der så anses nödvändigt, så behöfva vi icke en särskild lag. Det kunde blifva samma förhållande med denna lag som med den för cigarrbodarnes stängning; nu öppnas de, när de borde stängas, och tvärt om, hvarjente man hela söndagen ser dessa vandrande cigarrbutiker bäras omkring på gatorna. Det är en sanning, att långt flera människor gå förlorade genom tungsinnighetens sorger än genom lättsinnets fröjder. Således har äfven lifsglädjen sin stora betydelse, och så länge allmänheten vill hafva roligt, när den kommer till Stockholm, så länge skola äfven personer veta att begagna sig deraf, och om de förlustelseställen, som ordnas efter denna lag, blifva bättre och befolkningen dygdigare, det får framtiden utvisa. Den föreslagna lagbestämmelsen kommer, enligt min åsigt, icke att leda till det mål, hvaråt den syftar och hvilket vi helt visst alla önska. Jag erinrar mig, då jag hörde herr Treffenberg uppläsa stycken ur en nyligen utkommen broschyr, att den börjar med orden: »ju längre det lider mot aftonen, ju djupare falla skuggorna». Härmed åsyftades, att det led mot seklets afton och att variétéväsendet utgjorde de djupa skuggor, som falla deröfver. Det må vara sant, att möjligtvis moln hvilat öfver Stockholm i form af osedliga variétéer, men så icke öfver resten af vårt land. Det finnes andra orsaker till de djupa skuggorna, och dessa äro det tilltagande klasshatet och agitationer, hvarigenom man söker stifta ofrid och missnöje, och det är vidare det aftagande religiösa lif, der föräldrarne glömma att lära sina barn att börja och sluta sin dag med bön. Detta är molnen öfver seklets afton.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Tamm, Hugo: Då jag har fördelen att vara personligen känd af flertalet af kammarens ledamöter, tror jag icke, att det omdöme här skall fällas om mig, att glädje och ett fryntligt lynne är något, som jag hyser fördom emot, men det finnes en sorglig art af glädje, den som endast kan finna tillfredsställelse i det låga och smutsiga, och detta slags glädje kan jag icke erkänna såsom någon glädje. Med dessa ord har jag velat inleda det anförande, som jag ansett mig böra afgifva i denna fråga, hvilken för mig ställer sig icke såsom en, der det gäller saker att skratta åt, utan såsom en fråga af den allra allvarligaste och djupaste betydelse.

När jag granskade utskottets betänkande, kunde jag icke undgå att finna, att ett af de skäl, hvarpå utskottet yrkat afslag på Kongl. Maj:ts proposition, utgöres af en, såsom jag skulle vilja säga, särskild omvårdnad om vissa personer, men om hvilka? Jo, om dem,

hvilka antagas i hvarje fall komma att söka tillfällen till omåttligt förtärande af spirituösa drycker, om dem, hvilka antagas icke vilja afstå från nöjen af dålig beskaffenhet samt skola, i fall de dåliga nöjena borttagas, söka de allra sämsta. Utskottet har påtagligen här målat en fantasibild och uttalat sin förmodan, sin tro, att dessa subjekt — af tvingande naturnödvändighet — skola komma att söka ännu sämre nöjen och tillfredsställelser, än varietéerna erbjuda. Man kan alltid inbilla sig, förmoda, tro, att så kommer att gå, men huru det kommer att slå ut i sjelfva verket, derom är dock utskottet i likhet med oss alla fullkomligt ovisst. Jag tror, att man gör klokast att äfven i detta fall lemna de ovissa spekulationernas och fantasiernas område för att i stället gå in på den realitet, om hvilken vi verkligen kunna döma.

Jag skall, då jag härpå ingår, till ledning begagna öfverståhållareembetets utlåtande, hvilket efter min uppfattning ingalunda förtjenar de omdömen, vi nyss hört derom utfalas, utan har med full opartiskhet framställt båda sidorna af saken, ehuru enligt min åsigt med betydligt starkare framhållande af olägenheterna af det nuvarande tillståndet, och skall jag söka koncentrera denna framställning i några få punkter samt bestyrka dessa med citat från utlåtandet.

Det första, som af öfverståhållareembetet framhålles, är ofelbart detta, att varietéerna öka superiet. I detta hänseende säger embetet (pag. 8 i utskottets betänkande), att »det för vissa varietéer uteslutande, för andra förnämligast vore inkomsten af spirituosa-utskänknigen, som satte rättighetsinnehafvarne i stånd att drifva sin verksamhet i den storslagna skala, hvori de nu uppträdde och öfvade sitt välde». Vidare säger embetet (pag. 10), att »skilnaden mellan varietéerna och en del af våra teatrar mest låge i den råare ton, som ej sällan rådde bland varietépubliken, i följd af den äfven under föreställningens lopp pågående och därför ymnigare spirituosa-förtäringen». Ett tredje citat, (äfvén från pag. 10) visar detsamma och lyder så: »Att utskänkning af starka drycker utgjorde varietéernas lifselement, vore ytterst beklagligt.» — Jag kan således icke finna annat, än att öfverståhållareembetet på det kraftigaste bestyrkt påståendet, att varietéerna öka superiet.

För det andra bestyrkes af öfverståhållareembetets utlåtande, att dessa varietéer försämra smaken. I det fallet kan det vara intressant att följa ett par varietéers historia, hvilken är alla bekant. »Berns salonger» öppnades med det mycket kända och goda Meissnerska kapellet, men af konkurrensen drefs etablissementet undan för undan att utkasta det Meissnerska kapellet och ersätta det med den varietéteater, som nu finnes der. Det bar sig icke längre att hålla ett bättre kapell. Huru har det vidare gått med »Sveasalen»? När denna öppnades, förklarades det, att den skulle blifva en sal, der ingen spirituosa-försäljning komme att ega rum. Så kom emellertid spirituosa-försäljningen och sedan varietén, och jag vill icke säga, hvad som med den der insattes. I fråga om smakens försämring vill jag vidare säga, att varietéerna med nödvändighet drifva ned den bättre konsten på våra teatrar, de draga publiken

Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

derifrån till råare nöjen, och detta tvingar teatrarna att taga upp allt mer och mer sinnesretande pjäser. Hvad särskildt spirituosa-försäljningen angår, kan jag meddela, att, för att teatrarna skola kunna stå någon konkurrens, det i utlandet gått derhän, att exempelvis i Tyskland, äfven på bra teatrar, förekommer, att spirituosa-försäljning eger rum inne i sjelfva teatrarna, och dit kan det gå äfven här, att vi blifva tvungna att på det sättet mot varietéerna försvara teatrarna och den bättre konsten.

Ett tredje förhållande, hvilket framgår af öfverståthållareembetets utlåtande, är, att varietéerna uppelda sinlighetens lustar. Med afseende härå ber jag att få anföra följande, å pag. 9 förekommande yttrande: »De nu nämnda beståndsdelarne» folkdanser, kvartettsång o. s. v. — »upptoge ofta programmets flesta nummer, men kunde det oaktadt antagas icke utgöra föreställningarnes starkaste dragningskraft. Denna syntes ligga i skämtsamma visor, som föredroges, och danser, som utfördes af män och qvinnor, vanligast utländingar. Ett för de flesta hit hörande förlustelser gemensamt drag vore, att de mer eller mindre uppenbart åsyftade att göra intryck på publikens lägre sinliga känslor.» Jag tycker för min del, att öfverståthållareembetets framställning sålunda gifvit fullständig och bestämd bevisning för just de påståenden, på hvilka vi, som anse dessa varietéer skadliga, grunda vår uppfattning.

Säkraste svaret på frågan, om varietéerna är något, som bör uppmuntras eller motsatsen, torde gifvas genom aktgifvande på den krassa realiteten. De af herrarne, som besökt en varietéföreställning, hafva säkert funnit, att publiken visserligen icke utgöres allenast af bevillningsutskottets »nöjeslystne äldre män» eller af de män och qvinnor, för hvilka liderligheten blifvit en vana, utan der träffar man hela familjer med äldre och yngre och äfven små barn, och de främsta bordsraderna äro vanligen besatta af unga pojkar. Vill man blott lyssna ett ögonblick till det frenetiska bifallssorl, som genomgår salongen, ej minst bland de unga, då prestationerna i särskildt hög grad söka verka på sinligheten, så får man, i mer eller mindre grad, en god inblick uti, huru varietéerna verka på publiken och särskildt ungdomen, och jag frågar, hvad resultatet häråf skall blifva och hvilken anda sålunda skall införas hos de unga. Vi lägga ned millioner på de ungas undervisning och uppfostran; det är icke länge sedan, som Riksdagen fattade beslut om räddningshem för de redan vanartiga barnen. För min del anser jag det vida bättre, om vi tillse, att förhållandena äro sådana, att dessa vanartiga barn icke skapas. Ingen kan hindra den, som vill sjunka ned i dryckenskapens djup, som vill söla sig i liderligheten, att göra detta, men för mig står det såsom en statens pligt att icke öppna dörren till festen på vid gafvel, den dörr, som dock nu till följd af dessa varietéer står så vidöppen.

Man svarar nu emellertid: men varietéerna äro ju så få; öfverståthållareembetet upplyser, att de äro blott sex här i Stockholm. Jag ber då att få göra kammarens ledamöter den frågan: huru många var det, som, när tillstånd till det första teaterlotteriet, låt vara blott genom ett tyst medgifvande, gafs i Sveriges Riksdag,

ville tro på, att lotteriväsendet dermed var lössläppt och skulle tvinga sig fram och växa ut till den mångfald och olika skepnader, som det nu framträder uti? På samma sätt kommer det efter min tanke att gå med varietéerna. Faktum är, att, sedan den nuvarande opinionsstormen uppstått emot varietéerna, de hafva blifvit otroligt mycket spakare. Förut voro de mycket sämre, och lössläppas de en gång till genom ett Riksdagens beslut, så kunna herrarne vara öfvertygade om att de skola mångdubblas här i Stockholm, och icke blott mångdubblas till antalet, utan genom konkurrensen drifvas att blifva allt sämre och sämre. Och sedan kommer det icke att dröja länge, innan de hafva från hufvudstaden spriddt sin pestsmitta öfver alla våra städer. Ännu kunna de, såsom jag tror, motas, men om Riksdagens beslut skulle gå i den riktning, bevillningsutskottet föreslagit, om således Riksdagens sanktion och sigill sättes å dessa tillställningar, då, mine herrar, har inträdt det sorgliga — »för sent».

*Tillägg till
bränningsför-
säljningsför-
ordningen.*
(Forts.)

Utskottet hänvisar såsom ett värn emot varietéernas missbruk till ordningsstadgan för rikets städer, och öfverståthållareembetet gör detsamma, då embetet (pag. 11 i betänkandet) säger, att »polismyndigheten fullständigt hade i sin hand varietéföreställningarnes väsentligaste beståndsdelar, så länge de förekomme i samband med spirituossaservering». Vidare säger öfverståthållareembetet (pag. 9), att tillståndet till varietéföreställningarna »i begge fallen», vare sig detsamma meddelats för ett år i sänder eller tills vidare, »stälts på så lös fot, att det när som helst kunde indragas, om anledning dertill förekomme».

Nej, mine herrar, så går det icke till i realiteten. Öfverståthållareembetet har oändligt svårt att i någon form utöfva censur på dessa varietéstillställningar. Och hvarför? Jo, därför — och jag stödjer mig här åter på öfverståthållareembetets eget utlåtande — att det stötande i dessa tillställningar mindre ligger i »sångtextens innehåll eller dansens egna beskaffenhet, hvare det puerila eller öfverdrifvet burleska elementet gemenligen vore det mest utmärkande draget», än i »de uppträdandes åtbörder och lätta eller fantastiska kostymering». Detta förhållande gör, att det icke är lätt för en polismagt att bedöma, när en föreställning är stridande eller stötande mot sedligheten. — Öfverståthållareembetet och polismagten komma icke heller att kunna göra det, och jag lägger i det fallet intet klander på denna myndighet. Jag kan endast fråga: hvarför ingrep icke polismagten, innan denna agitation mot varietéerna började? Hvarför ingrep icke polismagten, då riksdagsmän och enskilda personer anföllos på dessa varietéer? Hvarför ingrep den icke, då föreställningarna blefvo så dåliga, att till och med tidningen Varieté uppträdde deremot och dess utgifvare förklarade för mig, att »detta tager en sådan väg, att jag ser ingen möjlighet att återhålla all den osedlighet, som deraf blir följden?» Jo, polismagten kunde det icke. Och hvarför ingrep icke öfverståthållareembetet i den historia, som är bekant för alla, i det oskick, som bedrifvits i hotellen i staden inom broarne, förrän tidningen Svenska Dagbladet — vare det sagdt till dess heder — började röra i sa-

Tillägg till
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

ken? Då ordnades förhållandena, men icke förr. Ja, hvarför? Jo, helt enkelt därför, att i sådana ethiska frågor kan icke polismagten ingripa, om den icke bakom sig har den allmänna opinionen, som håller den ryggen fri — och denna allmänna sedliga opinion neddrages, förderfvas, förslappas genom dessa varietéer och varieté-lifvet, och häri ser jag ett af de allra viktigaste skälen för att bifalla den kongl. propositionen.

För tre eller fyra år sedan, då jag var i denna kammare, fick jag bud genom en vaktmästare, att det var någon som ville tala med mig. Det var ett fruntimmer, som jag icke kände. Hon frågade: »Finnes det någon hjälp? Här är en ung 16 års flicka, som har en mycket dålig mor. Vi ha försökt att hålla henne skild från modren. Hon har utvecklats till en mycket vacker flicka med god röst. Nu har modren gjort upp kontrakt och sålt henne till en varietéteater för tre tusen kronor. Finnes det någon hjälp?» Jag vände mig till tre af kammarens jurister — en af dem är här närvarande — och fick af dem alla det svaret: ingenting kan lagligen häråt göras. Flickan rymde emellertid och kunde hålla sig undan i åtta dagar, men derpå uppletades hon å nyo och fördes in på en af Stockholms varietéer. Tre veckor derefter, då jag hörde efter flickan, fick jag af henne det svaret: »hvad hjälper det att kämpa emot. Jag har måst göra som alla andra».

Mine herrar! Detta är äfven ett kapitel att beakta. Skola vi genom vårt beslut i denna fråga gifva vår sanktion åt dessa inrättningar, der dessa stackars flickor, hvilka, de må vara in- eller utländska, dock äro våra medsysstrar, föras till ett oundvikligt förderf. Och fäster man sig ej vid deras öde; bryr man sig ej om dessas lidanden, så må vi tänka på alla de mödrar och fäder, hvilka nu stå oroliga, då de skola sända sina söner in i dessa tiders frestelsers malström. Med dessa föräldrar fruktar jag, att söka vi icke, så vidt i menskelig magt står, att rädda deras söner undan de lockelser, som äro utbredda rundt omkring dem, då brytes inom Sveriges folk den sedliga kraft, genom hvilken det endast kan ega bestånd.

På dessa grunder yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition, men på de skäl jag anført, nemligen att jag icke anser det vara möjligt för Konungens befallningshafvande att stå emot det tryck, som på honom kommer att öfvas, att han icke blir mächtig att stå emot de ansträngningar, som komma att göras af dessa krögare och på liderligheten ockrande personer att få undantag medgifna från lagens bestämmelser, så kommer jag äfven att rösta för herr Waldenströms motion.

Friherre Klinekowström: Det är ledsamt för mig att vid denna sena timme få ordet, men det var nödvändigt att höra reservanternas och mina motståndares uttalanden i frågan, innan jag kunde besvara desamma.

Den, som mest sysselsatt sig med frågan, herr Treffenberg, har i mångt och mycket talat som den blinde om färgen. Han har med uppgifter, hemtade från tidskrifter, tidningar, brochyror

och utskottsbetänkanden sökt så att säga att måla den onde på väggen, och den siste talaren har likaledes målat, om än icke sjelfva högheten, dock åtskilliga små diablotiner, allt detta för att dessa herrar skulle få nöjet att piska upp dem. Herr Treffenberg har, såvidt jag kunde döma af hans anförande, icke ens sett någon variété och vet icke hur det går till der. Och om herr Tamm varit på variétéer, så måtte det hafva varit få gånger. Jag har deremot flere gånger besökt dessa ställen, emedan jag ansett detta som min pligt såsom riksdagsman, då jag visste, att denna fråga skulle komma före, och jag kan försäkra, att det icke alls går till der, såsom de båda herrarne sagt. Frågan är emellertid ganska allvarlig och jag fruktar, att många af dem, som äro allt för häftiga motståndare till dessa slags förlustelser, riskera att, som man säger, kasta ut barnet med badvattnet, hvilket här vore en ganska stor olycka, då antalet af dem, som besöka variétéerna, uppgår för hvarje dag till närmare 2,000, om somrarne till och med till mer än 2,000 personer. Om dessa personer nu icke hafva dessa förlustelser att tillgå, tron I icke då, mine herrar, att de skola söka sämre förlustelser på andra ställen, inmundiga mycket mera af spirituösa drycker, hvilka äro så förderbringande, än de skulle gjort på variétéerna, och sedan öfverlemnna sig åt nöjen, som äro af mycket sämre och vådligare slag än de, som bjudas på variétéerna. Jag fruktar, att detta skulle blifva de bedröfliga följderna af ett bifall till det förslag, Kongl. Maj:t här framlagt för Riksdagen.

Jag måste sanningsenligt och på grund af erfarenhet bekänna, att af allt det onda, som här omtalats såsom det väsentliga i variétéföreställningarna, har jag sällan sett evidenta spår. Att man der får höra folkvisor, gluntar, svenska, franska, engelska o. s. v. nationalsänger föredragna af körer eller soloartister är väl icke något förderligt lättssinne.

Det är egentligen treggehanda ondt, som man nu går i fejd emot i fråga om variétéerna. Det första angår, om jag så får uttrycka mig, variétédamernas *underhus*. Jag vill icke såsom den förste talaren lyfta på deras klädningar, äfven om de skulle vara öppna på ena sidan, och icke heller vill jag beskrifva hvad man får se vare sig fram eller bak, såsom gjorts i en brochyr, utgifven af fosterlandsstiftelsen, men säkert är, att i dessa uppvisningar, som jag har äsett ganska mycket, icke ligger något farligt, och jag förstår icke, huru de kunna verka omoraliskt, ty »för dem renom är allting rent».

Hvad beträffar det andra onda, variétédamernas öfverhus eller deras sångprestationer, så får jag medgifva, att jag icke kunde uppfatta något alls af deras visor, vare sig på franska, engelska, tyska, danska eller svenska, ty min hörsel är litet dålig, men om deraf skulle finnas några, som vore omoraliska, så gifves det ett enkelt sätt att förekomma, att sådana finge sjungas, nemligen att inga andra visor finge föredragas än sådana, som förut undergått censur af vederbörlig myndighet. Denna sak är så enkel, att jag icke begriper, hvarför icke myndigheterna kunnat finna detta verkliga »Columbi ägg».

Tillägg till
brännsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

Det har slutligen talats mycket om att sjelfva förevärdningen till Kongl. Maj:ts proposition vore att söka i de spirituösa dryckerna och missbruket deraf på variétéerna. Jag kan dock försäkra herrarne, att jag aldrig der sett något missbruk af spritdrycker eller sett någon, som varit beröfvad sina sinnen eller varit hvad man kallar full, icke en enda, hvarken ung eller gammal. I talet härom ligger således äfven mycken öfverdrift. Det har redan af flera och det med sanning blifvit påpekadt, att myndigheterna i ordningsstadgan för Sveriges städer, som ock är gällande i Stockholm, för närvarande hafva tillräcklig magt att förekomma oskick på variétéerna, om sådant der skulle begås, men myndigheterna hafva emellertid icke på något väsentligare sätt här ingripit och detta troligtvis af det skäl, att de icke ansett ett sådant ingripande nödvändigt, något som också är min åsigt. Jag tror verkligen, att öfverståhållareembetet, som i denna fråga afgifvit ett synnerligen sakrikt betänkande, utan tvifvel har den största erfarenheten af oss alla i frågan, ty variétéerna koncentrera sig ju i hufvudstaden och försvinna allt mer och mer från de mindre städerna, såsom en talare nyss uppgaf.

Hvad som förundrar mig, är att ingen af dem, som här gått i fejd mot variétéerna, talat om hvad slags förädlade nöjen, som för närvarande bjudes oss på våra teatrar. Jag har också rätt mycket besökt teatrarne, eftersom jag är stockholmsbarn och vistats här i femtio år, och jag kan försäkra herrarne att jag på teatrar, äfven sådana som erhålla betydligt statsunderstöd, sett prestationer, som i moraliskt och socialt afseende varit mycket sämre än hvad som bjudes på variétéerna.

För att de af herrarne, som sjelfva sett hvad som på teatrarne förekommit, skola kunna bedöma, om jag talar sant eller icke, skall jag nämna åtskilliga pjäser, som på sista tiden gifvits. På Djurgårdsteatern såg man förliden höst en pjäs, kallad »Texas Jack», hvaruti äfven förekommo danser, fullt så osedliga som någonsin de på en variété utförda. Vasateatern har gifvit »Lilla Helgonet»; der smutskastas idéer, som för hvar och en borde vara de dyrbaraste, nemligen religionens. Uti »Niniche» undervisas ungdomen uti raffinerad osedlighet, ifall den vill bita derpå, och det finnes vidare en pjäs, »Sköna Helena», som gifvits på operan många gånger och hvaruti man drager konungamagten i smutsen, hvilket är en i många hänseenden betänklig sak. Teatrarne ansvar är så mycket större, derigenom att de verka genom medel, som förmå tilltala den bildade publiken mer, än hvad någonsin variétéerna kunna göra. Af den förste talaren är ett stycke redan omnämndt, som heter »Bröllopsnatten» och hvilket är under all kritik oanständigt. När man nu riskerar att få se sådant på teatrarne, hvart skola då dessa hundratals personer gå, som vilja efter dagens tunga och möda njuta ett oskyldigt nöje? De blifva ofta genom teatrarne i moraliskt hänseende sämre än genom variétéerna; att dessa äro så skadliga, som många personer påstå, bestrider jag på det högsta. Vid en föregående riksdag var det just herr Tamm, som upptog frågan om prostitutionen, och han nämnde den äfven nu. Min

öfvertygelse är, att han känner denna fråga ganska lösligt, ganska ofullständigt; han är, om jag så får säga, allt för grön i frågan för att kunna bedöma densamma. Följden har blifvit, att hans motion, som antogs af Riksdagen, icke föranledde regeringen till någon åtgärd. Och det måste så vara. Det enda i moraliskt och sedligt afseende eftersträfvansvärda är, att allmänheten *tänker* dygdigt och moraliskt rätt, men att genom polisförfattningar och regeringsbeslut inverka på densamma, då den rätta andan icke innebor, det är icke möjligt. Osedligheten, mine herrar, finnes hos oss äfven bland de bättre klasserna och visar sig vid många tillfällen. Hvar och en, som går på baler, kan t. ex. se anständiga, oskyldiga och dygdiga fruntimmer kläda sig eller rättare sagdt kläda af sig, så att man kan räkna ända till tio kotor af ryggraden och se en god del af hvad man kallar liljekullarne. Sådant är af beskaffenhet att mer reta till sinlighet än någonsin hvad som förekommer på variétéerna. Jag skulle länge kunna sysselsätta mig med dessa frågor, ty jag har noga reflekterat deröfver och sett mycket här och i andra länder, hvarom de herrar, som nu uppträdt såsom sedlighetens försvarare, icke hafva någon aning, och jag tilltror mig kunna bedöma saken. Det är icke på den här föreslagna vägen, som man skall få allmänheten att blifva moraliskt bättre. Det finnes en annan väg, och vill man beträda den, skall jag villigt följa med, men att nu ställa variétéerna till ansvar för ett inbilladt ondt, som de icke äro skyldiga till, är orättvist. Den enda originella idé, som herr Treffenberg hade för att hämma variétéernas inflytande var, att förbjuda uppträdandet af alla damer; då vore också allt slut, men då skulle också den stora publiken, som nu på variétéerna finna ett oskyldigt nöje, uppsöka mycket sämre ställen och der förstöra sina finanser och allt. Likaså vore det mycket obetänksamt, om Riksdagen nu går in på Kongl. Maj:ts förslag, och jag får derfor begära bifall till utskottets hemställan.

*Tillägg till
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Wieselgren: Jag skall icke återropa öfverståthållare-embetet och icke tala om hvad denna myndighet i sitt betänkande sagt eller icke sagt; jag skall hellre taga till utgångspunkt ett yttrande, som den förste ärade talaren uppgaf, att en gammal måleriarbetare skulle hafva fält på ett sammanträde i fosterländska förbundet. Denne gamle arbetare skulle nemligen hafva gjort en skildring af huru de unga männen inom de klasser, han närmast kände till, lefde förr och huru de lefde nu; och han slutade sin skildring af deras nutida lif dermed, att han sade dem ofta hamna i fängelset. Nåväl, är detta yttrande sant eller är det icke sant? Är det sant, då ber jag den ärade talare, som näst före mig stod här, tillåta mig säga, att om någon visat sig »grön» i uppfattningen af den föreliggande frågan, som han dock påstod var »allvarsam», så är det verkligen han. Jag har många gånger stått öga mot öga med unge män i cellerna i våra fängelser, jag har der hört deras lefnadshistorier, och då jag frågat dem, hvad de ansett anledningen vara dertill, att de kommit till denna olyckliga »plats i samhället», har sammanfattningen af svaren så ytterligt ofta låtit

Tillag till
bränningsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

sig verkställa i dessa tre ord: »kaféer och varietéer». En gång kom en ung man, som hade genomgått sin straffid på ett fängelse här i hufvudstaden, upp till mig och begärde hjälp. Hans historia var den vanliga. Jag kände honom för litet för att vilja gifva honom ett direkt penningeunderstöd, ty sådant utan arbete får ej lemnas utan mycken försigtighet; men jag sade honom, att jag så ofta hört samma historia muntligt gifven, att jag skulle hafva lust en gång få den skriftlig. Ville han skriva ned sin historia, skulle jag betala det honorar, som, om han ginge till en förläggare, denne skulle betala för rättigheten att trycka densamma? Han gick in derpå; jag har hans berättelse här i handen och vågar påstå, att den som tviflar på, hvilka verkningar detta varietélif kan medföra, och som vågar här i Riksdagens Första Kammare påstå, att varietén är ett »oskyldigt nöje», samt att man gör orätt, om man på något sätt förgriper sig derpå, den *vet ytterst litet* om saken. Är det så, att den ifrågavarande talaren, såsom han sade, gått ut från dessa ställen lika »ren» som han gått ditin och att han kunnat det därför, att »dem renom är allting rent», då ber jag likväl få påminna honom, att den äldre man, hvars hvitnade hår låta oss förstå, att hans pulsar efter naturens lag slå långsammare än de unges, icke får efter sig och sina intryck bedöma dessa ställens inflytelser på *de unge*, hvilka besöka dem. Jag kan icke, mine herrar, läsa upp allt hvad denna lilla skrift innehåller; det är omöjligt, ty jag har dertill för mycken vördnad för rummet och för mycken respekt för auditoriet. Jag vill heller icke i en så allvarlig fråga som denna säga något, som skulle kunna framkalla ett löje på edra läppar, jag vill lika litet genom att uppläsa skildringen af åtskilliga unge mäns sätt att lefva framkalla känslor af djupt obehag hos hvar och en, som bevarat ett oförderfvadt sinne. Den unge man, som gaf mig detta papper, var nog sanningssökande, för att skriva sanning och intet annat än sanning; därför kan jag ej meddela hans skildring — men jag skall bedja få läsa upp dess slutord. Hans bana var den vanliga, kafélif och varietélif, utgifter som ständigt stegrades, inkomster som, fastän de uppgingo till 2,000—2,500 kronor per år, ändå icke räckte till; ty, mine herrar, de damer, som utgöra dragningskraften på varietéerna, hafva antagligen icke lång blomstringstid, och därför måste de under densamma taga så mycket mer betaldt. För att skaffa sig mera penningar försnillade, förfalskade han; efter någon tid blef han upptäckt, ådömdes straffarbete och vanföjd samt insattes i fängelse. »Jag har nu», skriver han, »lidit straff eller rättare den del deraf, som bestod i frihetens förlust, men ännu är mitt prestbetyg fläckadt och vittnar smärtsamt om min förra förnedring. Mitt brott har dragit skam och vanära öfver mig och de mina samt afbrutit för kanske lång tid en i början löftesrik bana, der jag genom redbarhet och flit kunnat gå en vacker framtid till mötes. Mina forna vänner och bekanta kännas numera ej vid mig utan gå mig likgiltigt förbi, der de ej med ett hänfullt leende likasom lägga sten på bördan i min nuvarande förödmjukelse».

»Andra vänner, ädla och varmhjertade menniskor, vilja nu stödja mig i min betryckta ställning och bereda mig en ny framtid i stället för den förstörda; men det gjorda kunna de ej göra ogjordt, ej heller förmå de ur mitt inre förjaga det bittra minne, som mitt brott outplånligt inristadt i mitt själ.»

»Min grämelse öfver det skedda är så mycket större, som jag nu till fullo inser och erkänner, att schweizeri- och variétélifvet, som i början såg så lockande och oskyldigt ut, ej blott uppfylde min själ med slippriga bilder och eldiga passioner till sinlighet och vällefnad utan till sist ledde mina steg in på brottets och vanärens väg.»

Detta, mine herrar, är icke blott *en* mans bekännelse, mången skulle kunna säga precis detsamma!

För en stund sedan talade en ärad ledamot i kammaren om de moln, som voro lägrade öfver vår sköna hufvudstad. Han trodde dock icke, att de moln, som man ville se i variétéerna, vore så tunga eller farliga. Andra kunna dock se saken annorlunda. Jag gick en gång öfver en af Stockholms vackraste platser tillsammans med en framstående läkare, numera afviden. »*Derifrån*», sade han och pekade på just en sådan här anstalt, »*derifrån förgiftas hufvudstaden*». Jag begärde förklaring öfver detta yttrande och jag fick den. För honom voro variétéerna *mer* än »moln».

Jag hör icke till dem som »studera» variétéerna; jag får ärligt bekänna, att jag aldrig i lifvet, fastän nu i grånande år, varit på en variété; vill den föregående ärade talaren därför förklara mig »grön» skall jag gerna taga hans dom såsom en hedersbetygelse. Men jag vill erinra honom om hvad Gustaf I i Malmö 1524 svarade den man, som öfverlägset häntydde på hans unga år, på *hans* »grönhet»: »ung kan spörja så långt gammal kan minnas». Man kan få erfara ganska mycket af dessa variétéers verkningar, utan att någonsin hafva besökt dem. För min del är jag öfvertygad, att ett Riksdagens afslag på Kongl. Maj:ts proposition skulle mötas med den djupaste bestörtning öfver hela vårt land; icke af det antal af vårt lands söner och döttrar, som besöka variétéerna i hufvudstaden, men af dem, på hvilka vi bygga vårt lands framtid och hvilkas sedliga uppfattning utgör vårt tryggaste värn. Denna del af vårt folk skulle sannerligen med bäfvan förnimma, att dess representanter, när Konungen lägger fram för dem ett förslag sådant som detta, svara med ett tillbakavisande nej.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, men på samma grunder som en föregående talare ber jag i vederbörande myndigheters eget intresse att få yrka detta bifall i onlighet med den af herr Waldenström framlagda motionen.

Herr Fehrman: Jag förmår icke och skall icke heller försöka yttra mig i frågan med den våltalighet, som har utmärkt flera af de föregående talarne, men jag ber likväl att få förena mig med dem, som yrkat bifall till den kongl. propositionen. Jag ber derjemte att få uttala ett tack till utskottets ledamöter från denna

Tillägg till
brännsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

Tillägg till
bränrinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

kammare för deras reservation mot utskottets förslag. Det hade varit beklagligt i hög grad, om ett så beskaffadt utlåtande som detta framkommit, utan att vara beledsagadt af reservation från denna kammares ledamöters sida. En sak har utskottet ådagalagt till full evidens: att för sedliga frågor bevillningsutskottet icke är något forum. Det kan vara möjligt, att, såsom en föregående talare sagt, genom antagande af den kongl. propositionen icke allt kommer att vinnas, som man i den föreliggande frågan skulle önska. Ja det kan vara möjligt. Jag tänker mig i likhet med friherre Klinckowström, att en räfst också med de s. k. bättre teatrarne kunde vara af behovet påkallad.

Men detta är också det enda, hvari jag kan hafva nöjet tänka lika med friherre Klinckowström. Hvad han i öfrigt yttrat är mig verkligen i hög grad upprörande, och vill jag hafva deremot uttalad en kraftig gensaga. Men om också icke allt, som kunde vara att önska, genom antagande af den kongl. propositionen verkligen vinnas, så, om blott något godt följer, och jag är öfvertygad, att både något och kanske rätt mycket skulle vinnas, är det för mig ett tillräckligt skäl att understödja densamma. Visar det sig sedan i framtiden, att ytterligare åtgärder i samma riktning äro af behovet påkallade, är det icke värre än att Riksdagen, då behovet uppstår, griper sig ytterligare an. Vill man icke prisgifva ungdomen, och ungdomens väl är hvad som ligger mig synnerligen om hjertat, åt förförelsen och förderfvet, så är det efter min uppfattning Riksdagens ovilkorliga skyldighet att göra allt hvad som göras kan mot denna uselhetens uselhet för att få den så snart som möjligt ur världen och tiden. Då den kongl. propositionen nu kommit fram, vore det, menar jag, en skam, för att icke säga en riksskandal, om Första Kammaren med ett »nej» tillbakavisade densamma, och hvad följder i praktiskt hänseende skulle uppstå derigenom att Riksdagen på detta sätt skulle kunna anses hafva gifvit sin sanktion åt variétéerna har af föregående talare påpekats, och derom behöfver jag icke vidare yttra mig.

Då för några riksdagar sedan den stora sedlighetsmotionen bars fram af herr Tamm, talades det varmt för saken; nu är ett tillfälle att gå från ord till handling och detta tillfälle vill jag för min del icke låta mig gå ur händerna, hvarför jag, herr grefve och talman, yrkar bifall till den kongl. propositionen.

Herr Hammarskjöld: Efter de utmärkta anföranden, som redan i frågan blifvit hållna, skall jag, äfven för att följa min gamla vana, vara ganska kort. Frågan är enligt min tanke mycket enkel. Regeringen har icke föreslagit att förbjuda alla variétéföreställningar; utan att utskänkning af spirituosa icke må ske i samma lokal, der variétéföreställningar hållas. Denna sak kan ses från de nämnda föreställningarnes synpunkt; man hoppas, att på denna väg kanske inskränka, kanske förbättra variétéerna. Andra mena, att det hoppet är fåfängt. Jag hör till dem, som hysa förhoppning, men någon visshet i saken har jag alldeles icke.

Saken kan ses äfven från en annan synpunkt. De anstalter, der variétéerna finnas, äro i sjelfva verket utskänkingsställen. Hvertill är variétéen? Jo, från utskänkarens synpunkt är den väsentligen till för att locka folk till utskänkingen. Nu är det så, att hela vår lagstiftning om utskänking af spirituosa är baserad på den principen, att denna utskänking i sig sjelf icke är något godt, men något som måste ordnas och till följd af den menckliga naturens beskaffenhet ordnas så, att det gör så litet ondt som möjligt. Dertill hör då äfven, att inga särskilda lockelser borde få finnas för att draga menniskor till sådana ställen. Men hvad äro variétéerna, förenade med utskänking, annat, än ett sätt att draga folk till utskänkingsställena, der qvarhålla dem och sålunda föröka det onda, som vi allesammans måste erkänna, att krogväsendet är? Från denna synpunkt synes mig också regeringen hafva tagit saken, då den föreslagit att införa den föreslagna bestämmelsen just i bränvinsutskänkingsstadgan. Från denna synpunkt har jag icke det ringaste tvifvel vare sig om förslaget lämplighet eller derom, att det står i fullaste öfverensstämmelse med de principer, på hvilka lagstiftningen om utskänkingsväsendet hvilat.

På grund af dessa skäl jemte de utmärkta skäl, som af andra talare blifvit anförda med hänsyn till variétéernas skadlighet, anholder jag om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Billing: Ehuru jag icke det ringaste betviflar, att Första Kammaren skall förkasta bevillningsutskottets hemställan och bifalla Kongl. Maj:ts förslag, har jag dock begärt ordet för att icke blott genom den tysta voteringssedeln uttala min mening utan äfven offentligen till regeringen frambara min och, jag är säker derom, många tusen mäns och kvinnors tacksägelse för framläggandet af denna proposition. De skäl, som anföras mot densamma, äro egentligen endast tvenne: det ena är att man redan i nu gällande stadgar har tillräckligt kraftiga medel mot det onda, som här är på tal. Det andra skälet är, att man genom ett bifall till den kongl. propositionen skulle råka ut för ännu större faror och i ett kanske ännu djupare elände, än det under den nuvarande lagstiftningen rådande. Hvad det första beträffar, har särskildt öfverståthållarembetet i Stockholm framhållit, att nu gällande bestämmelser skola vara tillräckliga för att råda bot på det öfverklagade onda. Men då jag känner öfverståthållarembetets chef samt äfven vet, att han är nitälskande för allt hvad sodligt och godt är, men han dock icke ansett sig kunna tillämpa nu gällande lagar för att gripa in med kraft mot detta variétéofog, så måste jag deraf sluta, att det måste finnas något, som lägger hinder i vägen deraf. Jag vill icke närmare undersöka, hvad det kan vara, men jag tror att den omständigheten, att man icke har kunnat, vågat eller orkat begagna sig af gällande stadganden, är ett alldeles tillräckligt skäl för Riksdagen att göra ett nytt inpass i denna sak och gifva vederbörande en magt och ett tvångsmedel, som de icke kunna undvika att begagna.

*Tillägg till
bränvinsför-
säljningsför-
ordningen.*
(Forts.)

Tillägg till
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)

Hvad vidare det angår, att man, sådana variétéerna nu äro, genom deras stängande kanske skulle drifva människorna in i lokaler och till beivstande af tillställningar af ännu sämre natur, så vill jag derom icke vidare yttra mig. Hvad framtiden medför, vet man ännu icke; men ett faktum är, att variétéerna, sådana de nu förefinnas och utöfva sin verksamhet, äro odisputabelt förderfliga, och då synes det mig vara alldeles klart, att vår skyldighet är att, då frågan ställes till oss, svara så, att vi göra hvad vi kunna för att ingripa mot detta onda. Visar sig framdeles något annat liknande ondt, som icke hämmas af denna lag, då gripa vi in med ännu större kraft. Min mening är, att vi skola på vårt program uppställa förföljelse mot alla sådana tillställningar som de nu ifrågavarande; vi förfölja både hvad som nu förefinnes och hvad som i en framtid kan visa sig.

Jag anhåller i ungdomens och föräldrarnes namn, att Första Kammaren med en synnerlig accent måtte afslå bevillningsutskottets hemställan och bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Stråle: Genom den för i afton bestämda föredragningsordningen komma både första och andra punkterna af utskottets förslag att på en gång afgöras. Den första punkten angår Kongl. Maj:ts proposition, och hvad den innehåller känna vi alla; den andra afser herr Waldenströms motion, som visserligen öfverensstämmer med den kongl. propositionen för öfrigt, men derjemte vill borttaga den paragraf i gällande författning, som medgifver Kongl. Maj:ts befallningshafvande rätt att i vissa fall göra undantag från den allmänna regeln. Denna rätt till medgifvande anser motionären alldeles öfverfödig och olämplig, och i detta omdöme hafva tvenne talare här i kammaren instämt. Öfriga talare, som talat för bifall till propositionen, yrka att få den oförändrad. Då nu proposition till afgörande framställes, förmodar jag att kammarens flertal vill bifalla den kongl. propositionen men icke herr Waldenströms motion, ty denna skulle innefatta en förändring i den förra. Herr finansministern yttrar härom: »I fråga om de särskilda bestämmelserna i det sålunda föreslagna nya momentet torde jag endast behöfva anföra, att, då, med afseende på svårigheten att på ett tillfyllestgörande sätt definiera begreppet variétéföreställning, momentets räckvidd måste göras temligen omfattande, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande syntes böra tilläggas rätt att för särskildt tillfälle medgifva undantag från förbudet. Med den affattning, förslaget erhållit, skulle eljest i ett och annat fall kunna inträffa, att verkningarne af den nya lagbestämmelsen komme att sträcka sig vidare. än åsyftadt varit eller som må vara behöfligt. Exempelvis skulle derigenom all möjlighet vara beröfvad en fullt aktningvärd sångkör att, såsom stundom plägar ske, gifva konsert å en lokal, der utskänkning af spirituosa eger rum. Då det nyssnämnda undantaget enligt förslaget endast skulle kunna beviljas »för särskildt tillfälle» och sålunda icke t. ex. för en säsong, synes någon betänklighet mot förslaget i denna del icke böra möta».

Enligt mitt omdöme torde sålunda kammarens beslut böra blifva bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad.

*Tillägg till
brännvinsför-
säljningsför-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Sandberg: Hvad som förmår mig att rösta för bifall till den kongl. propositionen är hufvudsakligen, att ett afslag å den- samma ovilkorligen skulle anses innebära ett godkännande af variété- ofoget.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande betänkande yrkats: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, 2:o) att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den innefattade ett afstyrkande af Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, måtte godkänna denna framställning oförändrad, och 3:o) att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den innefattade ett afstyrkande af Kongl. Maj:ts berörda framställning, skulle godkänna samma framställning med den ändring deri, som af herr Waldenström i afgifven motion föreslagits.

Sedermåra gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till det under 2:o) här ofvan omförmälda yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 11 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 54, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, lag angående förändrad lydelse af 24 kap. 14 § strafflagen och lag angående förändrad lydelse af 6 och 24 §§ i förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880, dels ock en i sammanhang dermed väckt motion.

Herr Hasselrot: Beträffande föredragningar af föreliggande betänkande skall jag tillåta mig hemställa, att betänkan- det föredrages punktvis, att under punkten a) föredragas särskildt de tre olika lagförslag, som der förekomma, och att beträffande hvardera lagförslaget de lagförslag, som innehålla mer än en paragraf, föredragas paragrafvis, derefter öfvergångsstadgan- det, så ingressen, rubriken och sist utskottets hemställan.

Denna hemställan bifölls.

Mom. a).

Utskottets förslag till lag om rätt till fiske.

§ 1.

Godkändes.

*Förslag till
lag om rätt
till fiske.*

Förslag till
lag om rätt
till fiske.
(Forts.)

§ 2.

Herr statsrådet Annerstedt: Då den komité, som Kongl. Maj:t tillsatte för att i nu gällande fiskeristadga särskilja de bestämmelser, som voro af allmän lags natur, från de administrativa regler, som också förefinnes i nu gällande fiskeristadga och derjemte föreslå de förändringar, som dervid kunde finnas nödiga med afseende å de bestämmelser i fiskeristadgan, hvilka äro af allmän lags natur, var helt naturligt stadgandet i nu ifrågavarande paragraf bland dem, som först blefvo föremål för komiténs arbete. Det uttalades då från flere håll den önskan, att med afseende å det i denna paragraf upptagna ämne något mera bestämda föreskrifter skulle i den nya lagen intagas, än de som funnos i nu gällande lag. Under komiténs fortsatta arbeteten vann man emellertid den öfvertygelsen, att detta i det stora hela icke låte sig göra, på grund deraf, att naturförhållandena inom skärgården äro så olikartade och mångskiftande, att de icke tillåto att i lagen intaga bestämmelser i allmänhet mera detaljerade än de redan befintliga. I en punkt likväl framgick af de undersökningar, som komitén anställde, dels att ett förtydligande ganska allmänt önskades, dels att ett sådant förtydligande kunde låta sig göra utan att medföra någon ändring i nu förefintliga rättsförhållanden. På dessa skäl föreslog komitén, att början af andra stycket uti ifrågavarande paragraf skulle erhålla följande lydelse: »vid öppna hafsstranden samt utom skären så ock i de fjärdar, som åt något håll äro öppna mot hafvet, omfattas» o. s. v.

Nu har lagutskottet föreslagit, att dessa ord »så ock i de fjärdar, som åt något håll äro öppna mot hafvet» måtte utgå ur detta andra stycke, och såsom skäl härför angifvit, att utskottet derigenom icke anser sig göra någon ändring i sak utan endast borttaga ett tillägg, som utskottet anser obehöfligt, och som möjligen kunde gifva anledning till missförstånd. Utskottet har dervid åberopat ett af en ledamot af högsta domstolen afgifvet yttrande angående ifrågavarande paragraf. Denne ledamot uttalar nemligen att tillägget torde i visst fall innebära en inskränkning i strandegarnes nuvarande enskilda fiskerätt. Om en fjärd blott har en smal öppning mot hafvet, synes nemligen enligt nu gällande bestämmelser fiskerätten i fjärden böra tillkomma dem, som ega stränder och holmar deromkring. Deremot skulle det föreslagna tillägget enligt denne ledamots mening verka derhän, att strandegare icke finge vid dylika fjärdar åtnjuta strandegarerätt längre ut än inom de i paragrafen föreslagna mått. Häremot synes mig vara att erinra, att en sådan tydning af det föreslagna tillägget icke har gifvits af någon utaf de öfriga högsta domstolens ledamöter, som deltagit i förslagens granskning. Denna tydning, som sålunda endast en ledamot inom högsta domstolen gifvit, synes ock strida mot de ordalag, som vid detta stadgandes affattande blifvit använda. Ty att en fjärd är »öppen» åt något håll mot hafvet är någonting helt

annat än att den genom en smal öppning står i förbindelse med hafvet. Uppenbart är nemligen, att hvarje hafsfjärd måste på något sätt stå i förbindelse med hafvet; utan detta är det icke någon hafsfjärd, hvidan sålunda med det gjorda tillägget öppen mot hafvet måste åsyftas något annat och mera än detta förhållande. Skärgårdsbefolkningen vet också mycket väl att skilja *fjärdar öppna mot hafvet* från öfriga *hafsfjärdar*. Uteslutas de omtvistade orden kan man befara, att hädanefter som hittills, under det att i allmänhet erkännes, att, de mot hafvet öppna hafsfjärdarna strandegarerätten bestämmes efter grunderna i andra stycket i denna paragraf, så finnes på vissa ställen en och annan strandegare, som pretenderar att uteslutande få disponera fisket till midtellinien i fjärden.

Derigenom uppstå misshälligheter mellan strandegare och fiskare, hvilket man just genom den nya lagen önskat förebygga.

Under sådana förhållanden och då från åtskilliga sakkunniga håll uttalats den önskan, att Kongl. Maj:ts proposition af denna paragraf måtte bifallas oförändrad, vågar jag vördsamt yrka, att den af Kongl. Maj:t föreslagna ordalydelsen måtte af kammaren bifallas.

Herr Hasselrot: Inom lagutskottet var jag af den meningen, att Kongl. Maj:ts proposition borde oförändrad bifallas, och att således det af herr statsrådet nämnda stadgandet borde i paragrafen intagas. Under öfverläggningen var emellertid flertalet af utskottets ledamöter af en annan mening, och jag ansåg icke lämpligt att reservera mig mot utskottets beslut, då jag hyser den uppfattningen, att lagstadgandet, sådant som utskottet föreslagit det och sådant det är i nu gällande fiskeristadga, faktiskt bör tydas på samma sätt, som herr statsrådet ansåg det böra tydas med det af Kongl. Maj:t gjorda tillägget. Det skulle således från min synpunkt kunna göra detsamma, om det står der eller icke. Jag instämmer dock med utskottet derutinnan, att den formulering, som Kongl. Maj:t gifvit åt tillägget, nemligen »fjärdar som åt något håll äro öppna mot hafvet» möjligen kan gifva anledning till den misstyding, hvarom utskottet talar. Det är visserligen sant att af alla justietieråd, som yttrat sig i ärendet, endast ett gaf åt tillägget den tydning, som herr statsrådet ansåg icke vara riktig, men redan den omständigheten, att en ledamot af högsta domstolen ansåg, att bestämmelsen kunde tydas på detta sätt, och att majoriteten inom lagutskottet ansett, att den skulle kunna gifva anledning till misstyding, har hos mig stadgat den öfvertygelsen, att vill man med säkerhet undvika missförstånd, bör man bibehålla den ordalydelse, som finnes i den nuvarande fiskeristadgan, hvilket äfven lagutskottet föreslagit.

Jag tillåter mig alltså yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Leman: Jag skall endast tillåta mig erinra, att frågan om rätt till fritt fiske i fjärdarna icke är ny. 1883 års komité hade redan funnit, att det var af vigt, att något derom bestämdes

Förslag till lag om rätt till fiske.
(Forts.)

Förslag till
lag om rätt
till fiske.
(Forts.)

i lagen, och införde därför i 5:te § af sitt afgifna förslag ett stadgande af följande lydelse, nemligen:

»i de delar af större hafsfjärdar, till hvilka strandegarerätten ej sträcker sig och der ej heller eljest enskildt fiske är kronan förbehållet eller annan tillhörigt, må hvarje svensk man fritt fiska.»

Jag tror för min del, att Kongl. Maj:ts förslag är att vida föredraga framför utskottets, särskildt om jag tänker på de bohuslänska fjärdarna. Dessa äro ju egentligen att räkna till hafvet, ty äfven om hafsbugterna äro begränsade af öar och skär, så hafva de dock med den uppfattning, som städse gjort sig gällande, ansetts såsom delar af hafvet.

Om nu denna bestämmelse skulle uteslutas ur förslaget, då först, tror jag, skulle tvekan uppstå, och jag tror, att det skulle leda till ofantliga olägenheter för befolkningen, om man förmenade den att fiska fritt i dessa stora djupa fjärdar.

Derför yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Unger: Enligt mitt förmenande är utskottets formulering här bättre, ty dels synes det oegentligt att tala om fjärdar, som icke äro öppna mot hafvet — ty alla fjärdar äro väl öppna mot hafvet, annars voro de ju icke hafsfjärdar — och dels om man utesluter, hvad som här står om fjärdar, komma de öppna fjärdarna, såsom den föregående talaren yttrade, att anses utgöra sjelfva hafvet och således om dem gälla andra momentet, men är fjärden trång och betraktas ligga inomskärs, gäller om sådan fjärd första momentet, och man behöfver då icke i lagen göra någon åtskilnad mellan olika fjärdar.

Det är i allt fall relativa begrepp, att tala om fjärdar, som äro öppna mot hafvet, och fjärdar, som icke äro öppna — och att tala om öppningar, som äro smala och som äro breda. Är det då icke bättre, såsom utskottet formulerat paragrafen, att på fjärdar inomskärs tillämpas mom. 1, och att öppna fjärdar betraktas såsom haf och inrangeras under mom. 2.

Jag tillstyrker bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att beträffande föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, Kongl. Maj:t föreslagit.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af paragrafen i enlighet med utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

§ 3.

Herr Nyström, Carl: Det måste från början erkännas, att lagutskottet varit i en svår ställning vid sitt arbete. Det har haft

för sig ett komitéarbete, hvars resultat icke måtte varit riktigt lyckligt. Ty lagutskottet säger om detta komitéarbete, att dess uppgift varit »dels att från de ekonomiska och administrativa föreskrifterna rörande fiskerinäringen afskilja de delar af lagstiftningen angående fisket, som äro af allmän lags natur och dels att underkasta sistnämnda stadganden den revision, som kan anses erforderlig» — således en dubbel uppgift. Och med afseende på den senare delen af samma uppgift säger samma auktoritet: »oaktadt en väsentlig omarbetning af nuvarande, i många fall bristfälliga och otydliga, stadganden kunde synas önskvärd» — ja, det vore onekligen högligen önskvärdt — »hade komitén nemligen likväl funnit sig nödsakad att uppgifva tanken på en sådan mera omfattande revision». Denna del af programmet har man sålunda uppgifvit. Komitén har dock i alla fall gjort två fynd; det ena att i Venern och Vettern skulle utstakas en remsa, som bestämde strandegarens rätt, utanför hvilken fisket vore fritt för hvarje svensk man. Det andra fyndet var detta, att lagfästa en sedvanerätt med stor utsträckning, detta sista framställt i 12:te paragrafen. Lagutskottet har emellertid icke funnit sig kunna antaga något af dessa fynd, och jag kan icke annat än glädja mig åt detta resultat. Men oaktadt utskottet afvisat komiténs förslag i nämnda punkt, har utskottet dock tyvärr insatt ett stycke deraf i 3:dje paragrafen, der det står infördt med kursiv stil.

Att man icke velat lagfästa sedvanerätten i allmänhet, är icke underligt, ty det vore en dålig procedur, enär det finnes seder, som ofta äro både sorgliga och lustiga. Jag erinrar mig från min ungdom en sedvanerätt, att hvarje pojke skulle hafva lof att taga fem rofvor från ett rofland. Han skulle dervid medtaga en rofva i hvardera handen, en under hvardera armen och den femte i munnen, och vi pojkar skulle hafva känt oss djupt sårade och betraktat det med allmän förtrytelse, om någon bestridt oss denna — »rofrätt», om jag så får säga.

I Vestergötland finnes vid Kinnevikén ett stycke strand, der en sedvanerätt tillämpas på betänkligt sätt. Fiskare, som samlas der, anse sig hafva rätt att utöfva fiske från stranden utåt viken. De råka i största förbittring och utfara i svåra hotelser, om någon, vore han äfven egare till stranden, skulle ifrågasätta någon inskränkning i denna sedvanerätt. Deremot göra dessa fiskare icke intrång å den del af samma egendoms strandområde, som vetter mot ett sund.

Fiskerinäringen står i vårt land i mycket outveckladt skick, och det är af yttersta vigt, att möjliga framsteg icke motarbetas genom att sedvanerätt förvandlas till lag. En sedvanerätt kan uppkomma derigenom, att under flere eller färre generationer det funnits egare, som varit likgiltiga för fisket och därför tillåtit andra att göra intrång på deras område och bedrifva fiske. Nu ifrågasättes att förvandla denna sedvanerätt till orygglig lag; om så den liknöjde egaren efterträdes af en egare, som vill bedrifva fisket för egen räkning och på ett rationelt sätt, men framför allt taga vård om sitt fiske och vidtaga anstalter för dess förkofran,

Förslag till lag om rätt till fiske.
(Forts.)

så står mot honom det lagbud, som man vill skapa i dag och som skall hindra alla hans sträfvanden att till allmänt och enskildt gagn höja fiskerinäringen.

Det är högst nödvändigt, att om man tänker sig kunna förbättra fiskeriförhållandena — och det skall väl komma att gå derhän, fastän det går trögt — bör man icke hindra de framtida förbättringarna genom att ställa en sedvanerätt, som öfvergått till lag, mot eganderätten. Ty här gäller väl, om någonstädes, grundsatsen: utan eganderätt ingen vård. Det är att hoppas det bästa för framtiden, men det ser icke lofvande ut, när man ser, huru litet, man gjort för denna sak i vårt land, och huru mycket, som gjorts i andra länder — med hvilken framgång Nord-Amerika t. ex., och hvarför icke äfven Finland, bemödat sig i detta afseende. Hos oss göres ett och annat försök af hushållningsällskapen och andra till fiskets förbättrande, och jag hoppas, att dessa försök icke måtte motarbetas eller förqväfas genom opraktiska lagbud å ena sidan och okunnighet å den andra.

Jag hörde förliden sommar från Vestergötland, att i en sjö, der det varit godt sikfiske, skulle man införa gös, men af misstag införde man gers, som åt upp sikrommen och fullkomligt ödelade det fiske, som funnits, utan att sätta något annat i stället. Så kan det gå, när sakkunskapen tryter. Här behövas alltså på sakkunskaper stödda, konsekventa och kraftiga åtgärder för att höja fisket, och jag anser, att den ifrågavarande sedvanerättens upphöjande till lag skulle utgöra ett mycket stort hinder härför.

Hvarför skola icke strandegarne, särskildt i Göteborgs och Bohus län, få lof att råda öfver sin egendom såsom annat folk, speciellt om de vilja inlåta sig på frågan om rationel fiskevård. Nu kunna de det, om de fullkomligt förfoga öfver sin egendom, då de endast stå mot en sedvanerätt, som de kunna bryta, men icke mot en lag. Jag vågar säga, att ingen fara eller oförrätt skapas derigenom. Jag har förfrågat mig dels under besök i Bohuslän, dels under de senaste dagarna hos Bohusläns representanter och funnit, att i afseende på allt sådant fiske, som icke kan skada egarens intresse, visas på grund af tradition den största liberalitet, vida större, än vanligt är i våra trakter. Den fiskande befolkningen saknar ej utvägar att drifva sin näring, äfven om den ifrågasatta lagstiftningen bortfaller. Först och främst står ju drefisket dem fritt, likasom fisket utomskärs.

Vidare tillåtes fiske af småfisk i fjordarne; ingen lär hindra detta. Deremot vill man hafva magt att hindra fiske å andra områden. För öfrigt, hvem kan säga, att icke den tid snart skall komma, då strandegaren behöfver äfven det öppna vattnet utanför sin strand för sina fiskeförbättringsarbeten, och skall han då icke få tillgodogöra sig det? Jag kan icke upptäcka någon annan anledning än den, som står i den historiska framställningen i början af betänkandet och som jag icke kan finna bindande för nutida och ännu mindre för framtida förhållanden. Jag kan icke finna, hvarför man, med fästadt afseende på framtiden, vill sätta dessa trakter i undantagsförhållande och för dem gifva sedvanerätten

karakter af lag. Om jag är rätt underrättad från länet, har man med allt annat än belåtenhet sett ett sådant förfarande. Man har framför allt svårt att förstå, hvarför dessa trakter skola sättas i ett undantagsförhållande, när man i allmänhet icke ansett lämpligt att behålla komitébetänkandets § 12.

På grund häraf får jag, herr talman, föreslå, att i den del af paragrafen, som är tryckt med kursiv stil, följande ord, nemligen: »samt i Göteborgs och Bohus samt Hallands län jemväl inomskärs» måtte uteslutas. Det kunde ju sättas i fråga, huruvida det icke vore riktigare att begära återremiss, men jag skall tills vidare yrka uteslutande af dessa ord, och sedan kan det måhända under diskussionen visa sig, huruvida ett yrkande på återremiss har större utsigt att leda till målet.

Herr statsrådet Annerstedt: Då den föregående talaren framställt anmärkning mot det erkännande åt sedvanerätten, som finnes såväl i Kongl. Maj:ts förslag som ock, ehuru i en annan form, uti utskottets förslag enligt den nu föredragna paragrafen, har han egentligen stött sig vid den inverkan på en rationel fiskehushållning, som detta erkännande af sedvanerätten enligt hans förmenande kan medföra vare sig för ögonblicket eller i framtiden. Det är likväl icke denna synpunkt, som jag antager, kammaren skall anse vara den främsta, då den går att fatta beslut i den fråga, som föreligger.

Den första fordran, som bör uppställas vid en kodifikation af de hittills gällande allmänna bestämmelserna om fiskerätt, är, att denna åtgärd skall göras på det sätt, att icke väl förvärfvade rättigheter derigenom upphävas. Detta är, anser man, det första villkoret för en riktig lagstiftning och ett vilkor, som de svenska lagstiftande myndigheterna alltid lagt sig särskildt vinn om att iakttaga.

Vid den undersökning, som nu under mer än 50 år fortgått i fråga om fiskeförhållandena i Bohuslän, har med full tydlighet blifvit ådagalagdt, att strandegarne uti Bohuslän sedan urminnes tid, eller åtminstone sedan den tid, detta landskap var förenadt med Norge, måst tåla och utan gensägelse har tålt den inskränkning i sina rättigheter i fråga om fiske, att den egentliga fiskarebefolkningen inom Bohuslän följt hafsfisken efter dess dref och fiskat vid annans strand. Redan på 1830-talet, då presidenten Poppius var särskildt nedsänd till Bohuslän för att undersöka rättsförhållandena mellan de fiskande och jordegarna, gäfvos vid möten, der både strandegare och fiskare kommo tillstädes, å de platser, der förhör med dessa båda olika intressenter egde rum, följande upplysningar; vid mötet i *Strömstad*: att fisket af sill, makrill m. m. ansåges fritt för hvar och en, men att hummer- och ostronfisket nära och omkring skär och holmar ville af somliga anses såsom jordegarnes tillhörighet; vid mötet i *Grebbe stad*: att i allmänhet icke några särskilda rättigheter af strandegarne yrkades i afseende å fisket, men att af makrill, som togs med vad, en sextondedel erlades till strandegaren; vid mötet i *Fjellbacka*: att rättigheten att fånga strykande fisk vore medgifven hvar och en,

Förslag till lag om rätt till fiske.
(Forts.)

Förslag till
lag om rätt
till fiske.
(Forts.)

men att hummer och ostronfiskena ansåges tillhöra strandegarne; vid mötet i *Lysekil*: att hvar och en ansåges vara berättigad att på hvad ställe som helst idka fiske, med undantag endast af ostronfisket, hvilket betraktades såsom tillhörande jordegaren och att således äfven hummerfisket vore fritt för alla; vid mötet å *Gullholmen*: att hvar och en ansåges vara berättigad att på hvad ställe som helst fånga alla slag af fisk, men icke ostron; vid mötet å *Klädesholmen*: att det icke förmenades någon att på hvad ställe som helst idka fiske af alla slag och att äfven ostronfisket drefves på »grundar» vid Klädesholmen af fiskare från andra orter; och vid mötet i *Kalfsund*: att fiskerättigheten ansåges fri för alla på hvad ställe som helst och att äfven vid stränderna ingen förmenades idka något slags fiske eller der upptaga skal. Så yttrades vid möten af strandegare och fiskare i Bohuslän på 1830-talet. När sedermera den komité, som vid början af 1880-talet tillsattes för att utarbete förslag till ny fiskeristadga, afgaf sitt förslag, innehöll detta den bestämmelse, som jag nyss uppläste, och uti det yttrande, som öfver detta förslag afgafs af landstinget i Göteborgs och Bohuslän, framställes icke några anmärkningar deremot, annat än mot den bestämmelsen, att hummerfisket skulle likställas med annat fiske. Och när slutligen den komité, hvars förslag nu ligger till grund för den kongl. propositionen, behandlade frågan om fiskerättigheterna i Bohuslän, och var nere på ort och ställe för anställande af undersökningar i frågan, hörde komitén på de platser, der man kunde anse, att man skulle få de mest mångsidiga svar på de uppställda frågorna, både fiskare och jordegare, och af båda parterna afgäfvos fullkomligt likartade yttranden som 1833. Och när några af komiténs ledamöter gjorde en tur invid stränderna på en så långt in i landet inträngande fjord som Gullmaren invid Lysekil och samtalande med ett ej ringa antal strandegare, så var äfven beträffande denna fjord det enstämmiga svaret, att midt i fjorden ansågs fisket fritt. Och om man går till skifteshandlingarna i Bohuslän och jemför dem med skifteshandlingar i öfriga delar af riket — en jemförelse, som den sista komitén äfven gjorde — finner man, att frågan om fisket vid laga skifte i Bohuslän i allmänhet behandlats på helt annat sätt än frågan om fiskerätt i öfriga delar af landet. Ja, först då man kom till elfvarnes utlopp och de innersta vikarne, återfann man samma bestämmelser rörande de enskilde jordegarnes rätt till fiske och vatten, som äro vanliga att finna i skifteshandlingar i öfriga delar af riket. Då sakförhållandena äro sådana, är man icke då berättigad att säga, att den fiskande befolkningen i Bohuslän för närvarande eger rätt att fiska vid annans strand?

Den föregående talaren har påstått, att sedvanerätten är en rätt, som efter behag kunde brytas, att jordegaren skulle när som helst kunna sätta sig öfver sedvanerätten, men att detta icke skulle låta sig göra mot skrifven lag. Så är dock icke förhållandet. En »sedvanerätt» är en rätt, lika förbindande som den skrifna lagen; detta är en rättsgrundsats, som icke torde kunna bestridas. Att så är förhållandet och måste vara förhållandet, torde äfven kunna be-

visas, om jag tager hänsyn till de faktiska förhållandena i Bohuslän. Om jag tager den grundsats, som den föregående talaren framhöll, och genomför den beträffande Fjellbacka och Grebbestad, huru skulle förhållandena der gestalta sig? Jo, dessa fiskelägen, der i allmänhet befolkningen icke har eganderätt till någon mark, utan för sina boningshus betala årlig afgäld till jordegaren, skulle fiskarena icke hafva rätt att fiska ens omkring sitt fiskeläge eller i närmaste skärgård, som skulle vara helt och hållet under enskild eganderätt, utan finge lof att gifva sig till hafs, om de ville opåtaladt fiska. För någon vidsträcktare befogethet skulle de vara beroende på jordegarens godtfinnande; och, som den föregående talaren yttrade, denne skulle kunna vägra dem att fiska, om han för fiskodling ville begagna vattnet kring fiskelägena! Jag tror icke, att lagstiftaren skulle stå till svars med att stifta en lag, som i Bohuslän skulle medföra sådana rättsförhållanden, som skulle inträda, om det stadgande uteslötes, som lagutskottet i denna paragraf föreslagit.

Hvad Kongl. Maj:ts förslag beträffar, behöfde det icke detta stadgande i 3 §, då det i 12 § hade ett allmänt stadgande. Detta allmänna stadgande i fråga om sedvanerätten har lagutskottet föreslagit skulle uteslutas. Då lagutskottet i stället har genom det här införda stadgandet skyddat den del af Sveriges befolkning, för hvilken sedvanerättens upphäfvande skulle vara en sådan olägenhet, att en ny lagstiftning icke kunde försvaras, om den åstadkomme sådana verkningar, som förut framhållits, föreställer jag mig, att, vid den efterföljande granskning, som förslaget skall undergå i högsta domstolen, om det antages i den form, lagutskottet föreslagit, icke sådana anmärkningar mot den af utskottet föreslagna lydelsen skola framkomma, som skulle förhindra Kongl. Maj:t att fastställa lagen i den lydelse, utskottet gifvit den. Det synes vid en lagstiftning sådan som denna vara ganska nödvändigt, att fördelarna af en ny lag icke köpas på bekostnad af en hel folkklass, hvars representanter i denna kammare äro få, om ens någon. Detta förhållande synes för kammaren vara en särskild anledning att vid denna lagstiftning noggrant iakttaga äfven den fiskande befolkningens i Bohuslän rätt; och det är i den säkra förhoppningen, att denna rätt skall af Första Kammaren blifva iakttagen, som jag anhåller, att kammaren ville bifalla utskottets förslag.

Herr Leman: Jag skulle ingalunda hafva begärt ordet efter det sista anförandet, om jag icke ansett det alldeles nödvändigt, att en, om än aldrig så svag, röst höjde sig mot den förste talaren. Det är så långt ifrån riktigt, att han talade för Bohusläns intressen, att det är raka motsatsen dertill. Han ser till några få strandegare, som aldrig gjort sin röst gällande, men till dessa tusentals strandsittare, till dem ser han icke. För dessa, som i århundraden haft sin rätt oförkränkt, vill han taga bort denna rätt. Då man hörde honom, skulle man hafva trott, att något nytt skulle införas. Det är emellertid långt ifrån något nytt, man före-

Förslag till lag om rätt till fiske.
(Forts.)

*Förslag till
lag om rätt
till fiske.*
(Forts.)

slagit; ser man nemligen på 4 § i nu gällande fiskeristadga, så finner man, att der stadgas: »fiske med krok eller ref å djup inom yttre skärgården och i hafsbandet vare ingen svensk man betaget att nyttja». Ser man vidare till, hvad som finnes antecknad i högsta domstolens protokoll 1852, så finner man, att der heter: »för närvarande vore allt fiske i skärgårdarne emellan Öresund och norska gränsen fritt för hvarje svensk man, och strandegarne hade icke ens inom sitt hemmans ostridiga rå och rör uteslutande rätt till något slags fiske». Kommer så härtill, att då 1883 års komité hade föreslagit ungefär detsamma, som gälde i 1852 års stadga och nu föreslagits, afgafs utlåtande just af det landsting, hvars representant den förste talaren är. Man skulle då tro, att man der skulle finna, att några strandegare ville och önskade få det fria fisket qväfadt. Långt derifrån. Landstingets komiterade åberopa i sitt utlåtande, hvilket jag har i hand, Riksdagens skrivelse 1878 och hvad den gick ut på. De säga: »Hvad först beträffar strandegares rätt, hafva i förslaget första kapitel nu gällande stadganden intagits, men då i flera länder, såsom t. ex. Frankrike, England och Danmark, strandfisket vid kusterna i allmänhet är fritt för alla deras undersåtar, torde det äfven vara lämpligt att i Sverige återinföra enahanda frihet, hvilken var författningsenligt medgifven, innan genom 1766 års fiskeristadga saltsjöfisket inomskärs blef enskilda förbehållet. Detta strandegarens nu gällande privilegium har icke någon så stor praktisk betydelse, att bibehållandet deraf kan på sådan grund vara önskligt, och då deruti alltid ligger ett hinder för fiskerinäringens vidare utveckling, bör ett enskildt intresse af så underordnad vigt icke hafva företräde framför det allmänna, synnerligast som icke påstås kan, att jordegaren, endast på grund af köp eller annat dermed jemförligt laga fång, blifver egare också af den fisk, som fritt går utanför hans strand. Alldenstund 1878 års Riksdag bland andra skäl för en ändring af nu gällande fiskerilagstiftning anfört, att densamma är af alltför prohibitiv natur, och detta omdöme i främsta rummet är tillämpligt på de lagrum, som angå strandegares rätt, så skulle bibehållandet af densamma oförändrad utgöra en motsägelse mot de grundsatser, hvilka enligt Riksdagens önskan böra i en ny fiskeristadga tillämpas.» Detta har Göteborgs och Bohus läns landstings komiterade yttrat. Det är icke många af eder, mine herrar, som känna förhållandena i Bohuslän, men jag kan försäkra eder, att om det skulle lagstiftas så som den förste talaren föreslagit, då skulle den proportionsvis stora välmåga, som nu finnes, sjunka ganska betydligt. Det är, såsom herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrade: det finnes hela fiskelågen, der icke en enda person är strandegare. Strandegaren bor kanske mildtals derifrån. Det är på utmarker, fiskelågena kommit till. Det finnes icke en menniska i Bohuslän, som skulle falla på den tanken, att någon skulle förhindras att fiska med rörliga redskap. Den, som varit på vestkusten en sommar, har sett, huru gubbar, qvinnor och barn bedriva fisket; de få några tjog hvitling eller dylikt, som de sedan sälja till badgäster, och på så sätt försörja de sig. Denna

möjlighet vill den förste talaren taga bort. Det skulle blifva en revolution i denna bygd bland de tusental, som derigenom skulle utarmas. Jag tillstyrker bifall till utskottets förslag.

Förslag till lag om rätt till fiske.
(Forts.)

Herr Nyström, Carl: När herr statsrådet Annerstedt hade ordet, fäste han uppmärksamheten på denna frågas historia för åtskilliga år tillbaka. Man hade hört sig för, huru det förhöll sig med denna tillåtelse att fiska, och då befans, att åsigterna voro vexlande, att från fiskerätt undantogs här en, der en annan art af fiske eller till och med allt slags fiske. Vanligen hafva hummer och ostron, men äfven lax och ål varit föremål för undantagen. Nu är emellertid ett faktum, som ock framgår af hvad herr Annerstedt sagt, att den sedvanerätt, som då fans, tydligen var af en mycket vexlande art. Om nu denna sedvanerätt hade samma påföljd som lag, hvad fans då för anledning för det kongl. förslaget § 12. Om denna sedvansrätt utan sanktion af lagen hade samma kraft som lag, hvarför skulle denna 12 § då tillskapas? Gent emot denna åsigt om sedvanerätten uppkallar jag lagutskottets stöd, då det säger, att det icke vill medgifva, att denna sedvanerätt skall upphöjas till lag; detta är den allmänna förklaringen, fastän det göres undantag för Göteborgs och Bohus samt Hallands län. Det är visserligen sant, att det är något svårt att förstå detta resonnement. Statsrådet Annerstedt sade bland annat, att vid den korta tur, komitén gjort i Bohuslän, hade den fått höra, att hvar och en reklamerade rätten att fiska ute på fjorden. Ut i det kursiverade stycket talas om att utöfva fiske vid annans strand, och detta är något helt annat. Summan af saken är, att om man i likhet med lagutskottet icke vill erkänna sedvanerätten, icke vill omsätta den i lag — och deruti beder jag att få förena mig med lagutskottet i dess resonnement — förstår man ej, hvarför ett undantag skall göras särskildt för Bohuslän och för de mindre fjordarne? Härtill kan jag för min del icke finna skäl, och jag vågar på grund af den erfarenhet, jag har om förhållandena på platsen, något litet betvifla, hvad den siste talaren försäkrade om den opinion, som skulle finnas i Bohuslän. Man har sagt mig — men detta har icke varit tid att kontrollera — att det landstingsutlåtande, på hvilket han egentligen stödde sig, var ett förslag, som blef af landstinget *afslaget*. Jag har ingen garanti för denna uppgifts riktighet, men så har man sagt. Det är väl emellertid ganska säkert, att om traditionen i Bohuslän är så liberal, som jag tror den är, skall ingen nödgas klaga öfver, att han mister sitt tarfliga förvärf, men det skall finnas en möjlighet för strandegaren att bibehålla sitt fiske och förbättra det, hvilket han icke kan, om han står mot en obeveklig lag. Man skulle också undgå det missnöje, som blefve en följd af att vissa strandegare betraktades såsom undantagsfolk. Man har talat om det missnöje, som skulle uppstå bland fiskarebefolkningen, om den ifrågavarande bestämmelsen uteslötes. Men det är ju vi, som icke vilja hafva någon förändring i nu gällande ordning. Den sedvanerätt, som finnes, må tills vidare fortvara. Af vårt yrkande kunna således inga omhvälf-

Förslag till lag om rätt till fiske.
(Forts.)

ningar förorsakas, allt blifver vid det gamla, blott att strandegarnes rätt ej ytterligare inskränkes.

Herr Hasselrot: Jag ber att få gifva den siste ärade talaren rätt derutinnan, att det, äfven enligt mitt förmenande, från rent juridisk synpunkt är något betänkligt att på detta sätt, genom lag, fixera en sedvanerätt och på det viset möjligen frantaga personer, i detta fall strandegarne, en rätt, som de haft, för att, genom upphöjande af sedvana till lag, gifva den åt fiskarena. I ett gammalt kulturland, sådant som vårt, stiftar man dock icke lag uteslutande på teoretisk grund. Man måste dervid äfven se på de praktiska förhållandena, och just dessa betinga, enligt min uppfattning, de undantagsbestämmelser, som den siste talaren klandrade.

Förhållandena i Bohuslän och Halland äro, såvidt jag förstär, vidt skilda från förhållandena i öfriga delar af vårt land. I gamla Sverige har strandegarnes rätt funnits sedan urminnes tider. I äldsta tider fans den deremot icke i Bohuslän och Halland. Först sedan dessa län förenades med Sverige och genom sedermera utfärdade fiskeristadganden, har man der gjort anspråk på en sådan rätt. Den på fiske lefvande befolkningen, uppgående, enligt hvad för mig af tillförlitliga personer uppgifvits, till minst 50,000 personer, har sålunda existerat uteslutande på denna sedvanerätt. De hafva ingen egen strand, utan fiska hufvudsakligen på strandegarnes områden, och om en sådan bestämmelse som denna icke kommer till stånd, skulle möjligheten till lagligt fiske för dem i det närmaste vara utesluten.

Nu säger man, att om icke denna lag gafs, vore förhållandena för fiskarena icke sämre än hittills, ty de fingo sannolikt äfven framdeles lof af strandegarne att fiska. Jag tviflar dock på detta. Det har sagts mig alldeles motsatsen. Innan man började röra i denna fråga hade hvarken strandegarne eller fiskarena någon annan uppfattning, än att den gamla seden om fritt fiske var med lag öfverensstämmande. Men förhållandet har blifvit ett annat, sedan komitéförslaget framkom och upplysningar infordrades. Kommer den föreslagna bestämmelsen nu att strykas och strandegarnes uteslutande rätt till fiske inom skären i Bohuslän blir dem uttryckligen i lag tillförsäkrad, så blifva fiskarena hänvisade att göra upp angående fisket med den ena eller den andra strandegaren, hvilket dock väl af många skäl vore praktiskt omöjligt. De veta ju icke, hvar fisken kan komma att gå och sålunda ej heller med hvem de skola göra upp. Man står sålunda i valet mellan att i lag fixera sedvanerätten eller att ställa hela denna fiskarebefolkning rättslös gent emot strandegarne, ty om detta stadgande strykes, så blir det olagligt att fiska i andras vatten. Ingen skada sker genom den föreslagna bestämmelsen. Den fixerar endast ett mellan strandegarne och fiskarena sedan uråldriga tider befintligt förhållande och detta kan icke vara farligt.

Beträffande talet om fiske af hummer och ostron, så är paragrafen sådan, att den endast legaliserar sådant fiske, som oklandradt af ålder egt rum. Nu hafva emellertid, enligt hvad komiterade

upplysa, någon sedvanerätt för fiske af hummer eller ostron icke någonstädes återopats, och de, som icke ega strandeganderätt, få alltså naturligtvis hvarken fiska ostron eller hummer, då någon sedvanerätt härutinnan icke finnes.

Denna lag gifver, såvidt jag förstår, ingen annan rätt än den, att der det obestriddigen sedan gammalt finnes ett af ålder oklandradt bruk, att hvem som helst må fiska, der får sådant fortfarande ske. Om en sådan rätt klandras, ligger bevisningsskyldigheten på den fiskande. Der han icke kan styrka gammal sed, der har strandegaren uteslutande rätt till fisket. Att gå så långt i teoretiskt rätthafveri, att man vill göra fiskarena alldeles rättslösa gent emot strandegarne, tror jag vara synnerligen äfventyrligt och oklokt.

På dessa grunder tillåter jag mig yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Unger: Det vill väl ingen påstå, att en revision af fiskeristadgan skulle afse att beröfva någon hans väl förvärfvade rätt. Just därför tycker jag, att man på strandegarnes väl förvärfvade och sedan lång tid tillbaka genom lag bestämda rättigheter hade bort gifva mera akt, än komitén gjort, då den föreslagit, att sedvanerätten allmänt skulle gälla.

»Sedvanerätten är en rätt, så god som någon annan», yttrade herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Jag tror för min del icke, att sedvanerätten är någon rätt i annat fall, än der skrifven lag icke finnes. »Landssed, som ej har oskäl med sig, må domaren ock rätta sin dom efter, *der beskrifven lag ej finnes*», heter det. Men här finnes skrifven lag. Här hafva vi haft lag sedan långt tillbaka i tiden. I § 2 säges: »saltsjöfisket tillhör, der ej annorledes i denna lag stadgas, dem, som ega stränder och holmar omkring fiskevattnet». Detta i afseende å strandegarnes rätt. Nu har man sagt, att de, som af ålder fiskat vid annan strand, skulle blifva beröfvade sin fiskerätt, om sedvanerätten inskränktes. Det blifva de visst icke. I § 3 mom. 2 heter det nemligen: »vid de delar af rikets vestra kust, der för fångande af hafsfisk, som går till stränderna i stora stim, de fiskande af ålder oklandradt följt fisken efter dess dref och fiskat vid annans strand, skall sådan rättighet fortfarande dem tillkomma». För öfrigt hafva fiskare naturligtvis samma rätt som andra rättsinnehafvare att styrka urminnes häfd, der de det gitta. Efter mitt förmenande böra de kunna, om de hafva urminnes häfd, stödja sig på den. Det säges ju också i lagförslaget: »är genom urminnes häfd eller genom särskildt stadgande, aftal, dom eller skattläggning eller på annat lagligt sätt, annorledes än ofvan sägs, bestämdt om någons rätt till fiske, vare det gällande». Konseqvensen häraf borde egentligen vara, att man toge bort all sedvanerätt. Men sedvanerätten i öppna havet skulle blifva ofantligt svår att styrka i anseende till bristande gränser, och stora svårigheter skulle uppstå i afseende å åstadkommande af bevisning, i hvad mån vattnet begagnats. Jag vill derför icke motsätta mig, att sedvanerätten göres gällande i öppna havet, men i insjöar och inomskärs — och utskottet har också

Förslag till lag om rätt till fiske.
(Forts.)

Förslag till
lag om rätt
till fiske.
(Forts.)

mycket riktigt gått in på den åsigten — der bör den icke gälla. Man har dock gjort ett undantag med afseende å Göteborgs och Bohus län, samt Halland, der sedvanerätten skulle gälla jemväl inomskärs. Nu säger man, att der skulle råda så säregna förhållanden, att denna rätt *måste* bibehållas derstädes. Jag ber då få säga, att inomskärs, der, likasom på andra ställen, kunna de, som *hafva*, också *visa* urminnes häfd. Strandegarnes rätt bör icke gifvas till spillo åt den förste, som åberopar sedvanerätt. Han får anställa åtal och få dem fälda, säger man. Ja, det är nog ett bra sätt, men sedan han fått 1, 2 eller 3 fälda, komma andra, som höra till samma eller annat fiskeläge, och åberopa sedvanerätten, och strandegaren såsom sådan får aldrig komma i oförkränkt åtnjutande af sin rätt.

Nu har jag hört af en person i Andra Kammaren, som är väl förfaren i denna sak, att sedvanerätten i Bohuslän grundar sig derpå, att der funnits stora oskiftade allmänningar eller annan samfäld mark, och då har, enligt lag, hvar och en, som är delägare i dessa marker, rätt att fiska. Nu lära dessa marker mestadels vara skiftade, men i de flesta fall har icke fisket ingått i skiftet, utan skiftesdelegarne hafva på samma grund som förut — icke på grund af sedvanerätten, utan på grund af jordegarerätt — rätt till fiske i det oskiftade fiskevattnet. Är deremot fisket skiftadt, finnes icke mera någon samfäld fiskerätt.

Det skulle, enligt min tanke, vara det mest konsekventa och rätta att gifva akt äfven på andras väl förvärfvade rättigheter och skydda strandegarne i Göteborgs och Bohus samt Hallands län, lika väl som andra strandegare inomskärs.

Jag förenar mig därför med herr Nyström i hans yrkande, att orden »samt i Göteborgs och Bohus samt Hallands län jemväl inomskärs» måtte utgå, så att sedvanerätten kommer att gälla endast i afseende å öppna hafvet, der det verkligen kan möta stora svårigheter att visa urminnes häfd.

Herr Hammarskjöld: Den siste ärade talaren hänvisade till urminnes häfd såsom ersättning för hvad lagutskottet här föreslagit om sedvanerätten. Jag tror icke, att derigenom någon ting vinnes. Urminnes häfd är naturligtvis en rättighet, som tillkommer en viss person sjelf eller med hänsyn till de personer, hvars rättsinnehafvare han är. Att någon fiskare skulle kunna visa, att han och de, hvilkas rättsinnehafvare han personligen är, haft urminnes häfd att fiska på något visst ställe, tror jag blir förenadt med stora svårigheter, om icke fullkomligt omöjligt.

Vill man icke formligen depossedera en talrik befolkning från en af de rättigheter, som den af ålder haft, och hvilken rättighet har grundats derpå, att Bohuslän ursprungligen icke var ett svenskt landskap, utan från början lydde under ett annat rike än Sverige, med en annan lagstiftning rörande fiske, vill man icke, säger jag, depossedera denna befolkning och begå en våldsamhet, som hittills icke i svensk lagstiftning förekommit, måste man ena sig om lagutskottets förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Unger: Jag kan icke medgifva, att jag sett saken så opraktiskt, att jag föreslagit ett rättsmedel, som icke skulle vara möjligt att tillämpa. Ty det kan väl icke bestridas, att den, som tillhör ett fiskeläge, kan visa urminnes häfd derigenom, att de, som tillhört fiskeläget, sedan urminnes tid idkat fiske vid annans strand, eller den, som bor på ett skär, kan visa, att de, som bott på detta skär, haft fiskerätt vid annans strand så lång tid tillbaka, att ingen minnes eller af sanna sago vet, att någon tid annorlunda varit hafver. Och hvarför skulle icke sådan bevisning kunna åstadkommas lika väl i afseende å fiskerätt som i afseende å andra rättigheter? Den, som är delegare i ett fiskeläge, som haft fiskerätt sedan fordom, skulle väl hafva samma rätt, som de haft, hvilka förut egt fiskeläget, och den, som bor på ett skär, hafva samma rätt, som hans förfäder eller fångsmän haft.

Förslag till lag om rätt till fiske.
(Forts.)

Herr statsrådet Annerstedt: Jag tror icke, att den siste talarrens försvar för möjligheten för fiskeribefolkningen att kunna åberopa urminnes häfd kan ådagalägga denna möjlighet. Han medgaf, att för att kunna åberopa urminnes häfd skall jag och mina rättsinnehafvare hafva haft den rätt, som är i fråga. Men den omständigheten, att jag bor i samma fiskeläge som andra fiskare, kan omöjligen göra mig till innehafvare af deras fiskerätt, och därför blir det, såsom herr Hammarskjöld sade, alldeles omöjligt för denna fiskarebefolkning att kunna åberopa urminnes häfd. Det torde från juridisk synpunkt icke kunna rätteligen förnekas, att om man stryker orden angående sedvanerätt, så gör man fiskarebefolkningen i Bohuslän nästan rättslös.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock, af herr *Nyström, Carl*, med hvilken herr *Unger* förenat sig, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att i dess tredje stycke förekommande orden »samt i Göteborgs och Bohus samt Hallands län jemväl inomskärs» utelötes.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af paragrafen i oförändradt skick vara med öfvervägande ja besvarad.

§§ 4 och 5.

Godkändes.

§ 6.

Herr *Nyström, Carl*: Af det ena fyndet, som komitén gjort, har en spillra räddats genom lagutskottets mellankomst, och jag beklagar detta. Men nu komma vi till det andra fyndet, der, i afseende å Venern och Vettern, komiterade stält sig på den ståndpunkt, att det skulle vara en klok och vigtig anordning att till-

Förslag till lag om rätt till fiske.
(Forts.)

erkänna strandegarne en remsa på 180 meter och sedan lemna resten af sjön till öppet rof, så att der må den fiska, som fiska vill. Det är klart, att strandegarne vid Venern och Vettern icke kunna finna sig i en så besynnerlig lagstiftning. Man gifver dem en liten remsa, knappt märkbar emot den stora sjön, och som dessutom är så beskaffad, att om man går utom dessa ryktbara 180 meter, så går man, åtminstone flerstädes, ändå fram på grundt vatten och kommer icke till djupt vatten, till de 15 à 20 famnar, der de stora och värdefulla fiskarna finnas. En sådan strandrätt blir så godt som värdelös. Och dertill kommer nu, att den öfriga delen af sjön skulle lemnas öppen till plundring. Man har icke sinne i vårt land för nödvändigheten att bereda skydd åt den nyttiga fisken.

Det är klart, att strandegarne — och jag har hört detta från en mängd strandegare vid Venern och Vettern — vilja, att åt dem skall tillmätas en skäligen vattenbredd på en eller flera kilometer, men i alla fall någorlunda rimlig i förhållande till sjöns storlek, samt att det vatten, som ligger utanför, skall skyddas från den enskilda rofgrigheten och få karakter af reserveradt vatten, der fisken skulle få värd och skydd och möjlighet att fortplanta sig. Det är uppenbart, att om man vill tänka sig ett sådant sakernas skick, att hvilken fiskare som helst hade full rätt att ute på sjön bedrifva sitt fiske, vore det blott en tidsfråga, då de komme med sina redskap, och innan Konungens befallningshafvande hann utfärda förbud, vore hela sjön renskrapad från fisk. Uppfinningsförmågan skall nog snart skapa härför lämpliga redskap.

Lagutskottets förslag är icke bra, men det är bättre än det kongl. förslaget. Förslaget, som bibehåller den nuvarande ordningen, säger i fri — i mycket fri — öfversättning ungefär så här: strandegarne ega ett stycke vatten utåt sjön; huru stort det är eller huru långt det sträcker sig, vet man icke så noga. Uppstår tvist med anledning häraf, får den afgöras genom slagsmål, och drages frågan sedan inför domstol, får domaren sjelf göra den lag, efter hvilken han skall döma. Det är ju icke så aldeles tillfredsställande, men dock bättre än den kongl. propositionen.

Då jag erkänner, att det icke går för sig att improvisera, huru stor den strandegarne tillkommande remsan bör vara, om en eller flera kilometer, vågar jag icke göra något yrkande om återremiss, emedan jag inser, att lagutskottet skulle hafva svårt att finna hvilket tal i detta fall, som är det lämpligaste. Under det man väntar, må det vara som det är. När saken en gång toges upp på allvar af folk, som förstår den, hoppas jag, att detta innebär ett tillerkännande åt strandegarne af ett tillräckligt område att fiska på och att värda sitt fiske, och att återstoden, på sätt min i lagutskottets betänkande benäget intagna prememoria utvisar, kan blifva ett fridlyst område, ett slags reserveradt vattenkronopark, om jag får begagna detta ord der det är fråga om fiske, med andra ord en tillflyktsort, der den värdefullaste fiskstammen kan bevaras. Kongl. Maj:t bestämmer då i alla händelser, om och huru der skall fiskas, i stället för att grupper af frifiskare från skilda håll skulle kunna

komma med några af dessa framtida fiskredskap och i ett svep förstöra det hela.

Jag har intet yrkande att göra. Jag är glad, att lagutskottet räddat oss någorlunda.

Förslag till lag om rätt till fiske.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, godkändes den nu föredragna paragrafen.

Öfriga delar af lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets förslag till lag angående förändrad lydelse af 24 kap. 14 § strafflagen.

Godkändes.

Utskottets förslag till lag angående förändrad lydelse af 6 och 24 §§ i förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880.

Godkändes.

Utskottets i förevarande moment gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom de beslut, kammaren fattat vid föredragning af de särskilda lagförslagen.

Mom. b.

Utskottets hemställan bifölls.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10,54 e. m.

In fidem
Aug. Alströmer.

Fredagen den 17 april.

Kammaren sammanträdde 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 9 i denna månad.

Anmäldes och bordlades Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 8, i anledning af väckt motion angående den legala annonseringen,

n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående obligatorisk kontroll af till salu hållna konstgjorda gödningsämnen och beredda foderämnen, samt

n:o 10, i anledning af väckt fråga om förbud mot införsel, utbudande eller tillsaluhållande af tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig fosfor ingår.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets den 15 i denna månad bordlagda memorial och utlåtanden n:is 6—8.

Vid föredragning af statsutskottets den 15 innevarande april bordlagda memorial n:o 38, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande riksstatens femte hufvudtitel, godkändes de i memorialet föreslagna voteringspropositioner.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets den 15 i denna månad bordlagda betänkande n:o 21 äfvensom bankoutskottets samma dag bordlagda memorial n:is 9 och 10.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 24, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående portoförhöjning för skrymmande småpaket och tilläggsporto för ofrankerade dylika paket.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 218, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 17, i anledning af vissa motioner, som afse förändring i lagstiftningen om vin och maltdrycker, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Herr *Wieselgren* afgaf en motion, n:o 53, om ändring i gällande bestämmelser angående försäljning af vin och maltdrycker i stad.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Herr *Cavalli* erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tager mig friheten härmed hemställa, att bevillningsutskottets betänkande n:o 21 måtte på föredragningslistan till morgondagens sammanträde uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
